

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE SROKOWO NA LATA 2016-2024

SROKOWO 2016

Spis treści

Wstęp	3
1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii	5
2. Charakterystyka gminy Srokowo	10
2.1. Położenie	10
2.2. Ludność.....	11
2.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe	12
2.4. Lokalny rynek pracy.....	13
2.5. Ekonomia społeczna	15
2.6. Dostępność usług społecznych.....	17
3. Diagnoza wyzwań lokalnej polityki społecznej.....	22
3.1. Skala i powody udzielania pomocy społecznej	22
3.2. Bezrobocie jako dominujący problem społeczny	25
3.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin	27
3.4. Zagrożenia zdrowia	28
4. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców w świetle badań ankietowych.....	30
4.1. Charakterystyka respondentów	30
4.2. Główne problemy i dysfunkcje społeczne.....	31
4.3. Aktywność i integracja społeczna.....	34
5. Główne założenia realizacyjne Strategii	37
5.1. Warunki skutecznej realizacji Strategii.....	37
5.2. Wartości i zasady horyzontalne	39
6. Wizja i misja.....	40
7. Cele i kierunki działań.....	42
Obszar 1. Rozwój kapitału ludzkiego.....	43
Obszar 2. Poprawa funkcjonowania rodzin.....	46
Obszar 3. Rozwój kapitału społecznego	49
8. Zarządzanie realizacją Strategii	52
8.1. Ramy formalno-prawne	52
8.2. Podstawowe założenia monitoringu	53
8.3. Źródła finansowania	53

Wstęp

Gmina, jako jednostka administracyjna kraju stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców zamieszkujących określone terytorium, która posiada szereg kompetencji służących zaspokajaniu potrzeb zbiorowych ludności. W sferze obowiązków gminy znajduje się wiele zadań, być może mniej namacalnych i spektakularnych niż inwestycje w infrastrukturę, ale co najmniej tak samo ważnych dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Są to zadania użyteczności publicznej, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury oraz kultury fizycznej i turystyki.

W świetle powyższego lokalna polityka społeczna stanowi działalność zmierzającą do poprawiania standardów życia nie tylko grup marginalizowanych z uwagi na doświadczane problemy i bariery, ale wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej – poprzez działania z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia czy zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych.

Wyrazem gminnej polityki społecznej jest strategia rozwiązywania problemów społecznych. Jej opracowanie stanowi obowiązek każdej gminy, jednak od lokalnych władz zależy w jaki sposób obowiązek ten zostanie zrealizowany. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Srokowo na lata 2016-2024* została opracowana w sposób partycypacyjny, uwzględniający potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych. W procesie jej opracowywania wykorzystano ekspercko-społeczną Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS), która łączy potencjał wiedzy na temat lokalnych problemów, potrzeb i wyzwań – nieskoordynowany, rozproszony w różnych instytucjach i organizacjach oraz umysłach liderów. Ponadto, w okresie od sierpnia do października 2016 r. zostały przeprowadzone badania ankietowe, natomiast w dniu 1 października spotkania konsultacyjne z mieszkańcami dwóch miejscowości: Jegławek i Solanki, które umożliwiły oparcie założeń wdrożeniowych strategii na potrzebach i oczekiwaniach mieszkańców gminy.

Dokument składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej gminy oraz założeń programowych (wdrożeńowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia charakteryzujące gminę Srokowo, w tym dotyczące procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Główny Urząd Statystyczny, w szczególności Bank Danych Lokalnych, a także różne publikacje GUS, zarówno krajowe jak i regionalne, udostępniane przez Urząd Statystyczny w Olsztynie. Wykorzystano również dane i sprawozdania GOPS, PUP i innych instytucji. Zasadniczo analiza została przeprowadzona dla przedziału czasowego 2013-2015, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu. W przypadku niektórych obszarów diagnozy przyjęto dłuższy okres analizy, aby uwypuklić zachodzące procesy.

Część wdrożeniowa strategii zawiera natomiast wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją strategii. Założenia te zostały wypracowane w trakcie warsztatu planowania strategicznego, który odbył się 12 października 2016 roku w Srokowie z udziałem członków zespołu roboczego do opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2024, powołanego Zarządzeniem nr 66/16 Wójta Gminy Srokowo z dnia 2 sierpnia 2016 roku. W skład zespołu weszli: Grażyna Jolanta Niedźwiedzka-Bień (kierownik GOPS), Małgorzata Chocietowska (Sekretarz Gminy), Krzysztof Mościcki (radny gminy), Elżbieta Sadowska (pracownik socjalny,

GOPS), Katarzyna Żejmo (asystent rodziny, GOPS) oraz Regina Wieczorek (radna gminy). W warsztacie planowania strategicznego uczestniczyli ponadto przedstawiciele innych lokalnych instytucji i organizacji, reprezentujących różne obszary życia społecznego w gminie Srokowo, w tym m.in. placówki oświatowe, ośrodek kultury, parafię oraz organizacje pozarządowe. Dzięki temu możliwe było spojrzenie na problemy i potrzeby społeczne z wielu perspektyw, w sposób uwzględniający zasoby i kompetencje różnych podmiotów, które będzie można wykorzystać do realizacji kierunków działań przewidzianych w Strategii.

1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. W art. 16b pkt 2 ustawa wskazuje ponadto elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

- ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446);
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 332 ze zm.);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.);
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1356 ze zm.);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 124 ze zm.);
- ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zm.);
- ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 ze zm.);
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 ze zm.);
- ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 ze zm.);
- ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.);
- ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 114 ze zm.);
- ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 966 ze zm.);
- ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 859);
- ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 195).

Istotne z punktu widzenia przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym są uwarunkowania programowe, wynikające z rozwiązań i dokumentów strategicznych różnych szczebli: europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. W świetle założeń dokumentu *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego*

włączeniu społecznemu szczególnie ważna okazuje się współpraca państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych. Osiągnięciu tych założeń mają służyć trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety: wzrost inteligentny, wzrost zrównoważony oraz wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, polegający na wspieraniu gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną oraz terytorialną.

Rysunek 1. Główne uwarunkowania strategiczne i programowe strategii rozwiązywania problemów społecznych

Dokumenty europejskie

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Dokumenty krajowe

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Dokumenty regionalne

- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025
- Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku
- Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2016-2020
- Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020
- Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020
- Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017

Dokumenty lokalne

- Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu kętrzyńskiego na lata 2011-2020
- Strategia rozwoju gminy Srokowo do roku 2025

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Ma on zostać osiągnięty m.in. w drodze zwiększenia spójności społecznej oraz zmniejszenia nierówności o charakterze terytorialnym. Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać również postulaty *Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*, wyznaczającej trzy obszary strategiczne: *Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka oraz Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrują się główne działania władz publicznych. W procesie programowania rozwoju społecznego gminy powinny zostać uwzględnione w szczególności założenia trzeciego obszaru, na który składają się trzy cele oraz odpowiadające im priorytetowe kierunki interwencji:

- 1) integracja społeczna – zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych;
- 2) zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych – podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych; zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych;
- 3) wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

Dokumentem programowym na szczeblu centralnym, który bezpośrednio dotyczy rozwiązywania problemów społecznych, jest *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*. Jego główny cel stanowi zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej, poprzez działania w ramach pięciu celów operacyjnych:

- 1) Usługi dla aktywności i profilaktyki – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży;
- 2) Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie szansy dla młodzieży w wejściu na rynek pracy i tworzeniu rodzin;
- 3) Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko;
- 4) Zapobieganie niepewności mieszkaniowej;
- 5) Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, której głównym celem jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Będzie on realizowany poprzez cztery cele szczegółowe:

- kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji;
- poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;
- usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;
- rozwój oraz efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego oraz kreatywnego.

Na poziomie regionalnym cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu określa *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. Zawarta w niej wizja rozwoju społecznego wskazuje na społeczeństwo lepiej zintegrowane; aktywne społecznie bez względu na wiek, bardziej aktywne zawodowo i godziwie zarabiające na życie; lepiej wykształcone; w większym stopniu otwarte na zmiany; bardziej bezpieczne w wymiarze socjalnym i publicznym oraz zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej.

W odpowiedzi na główne problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, strategia zakłada osiągnięcie następującego celu głównego „Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej”. Jego realizacji będą służyć cztery cele strategiczne:

- 1) Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych (Priorytet 1. Prawidłowo funkcjonująca rodzina).

- 2) Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą coraz bardziej aktywny udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej (Priorytet 2. Wzmacnianie integracji społecznej).
- 3) Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzi na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej (Priorytet 3. Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych).
- 4) Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego (Priorytet 4. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego).

Istotne są również wnioski, wskazówki i postulaty zawarte w szczegółowych programach wojewódzkich, takich jak np.:

- *Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2016-2020;*
- *Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020;*
- *Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020;*
- *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017.*

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Celem nadrzędnym *Strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu kętrzyńskiego na lata 2011-2020* jest „Poprawa poziomu życia mieszkańców powiatu kętrzyńskiego oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób i grup ludności”. Za priorytetowe uznano cztery obszary, w ramach których określono następujące cele operacyjne:

Dziecko i rodzina

- 1) Wielofunkcyjny i sprawnie działający system rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- 2) Sprawny system wspierania rodziny i zapobiegania kryzysom w rodzinie.
- 3) Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
- 4) Sprawny system profilaktyczno-terapeutyczny dla osób uzależnionych i współuzależnionych.

Osoby niepełnosprawne

- 1) Przyjazny system wsparcia dla osób niepełnosprawnych.
- 2) Instytucjonalne formy pomocy dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- 3) Zapewnienie osobom niepełnosprawnym warunków do samodzielnego i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Długotrwale bezrobotni

- 1) Zmniejszenie skali zjawiska długotrwałego bezrobocia.
- 2) Ograniczenie zjawiska dziedziczenia bezrobocia.
- 3) Wzrost aktywności bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

Organizacje pozarządowe działające w sferze pomocy społecznej

- 1) Dobrze poinformowane i sprawnie działające instytucje wspierające politykę społeczną.
- 2) Aktywne środowisko lokalne działające na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców.
- 3) Partnerstwo sektora samorządowego z sektorem non profit.

Kluczowym dokumentem strategicznym na szczeblu gminy jest *Strategia rozwoju gminy Srokowo do roku 2025*. Zawarta w niej wizja zakłada, że w określonych ramach czasowych m.in. zwiększy się poziom wykształcenia, świadomości społecznej i zaangażowania mieszkańców w życie społeczne; rozwój przedsiębiorczości spowoduje zmniejszenie bezrobocia oraz umożliwi dostęp do zatrudnienia ludziom młodym; nastąpi poprawa infrastruktury drogowej i rozwój infrastruktury technicznej, rozwinię się edukacja, turystyka i zaplecze usługowe, pozwalające na wykorzystywanie dostępnych zasobów przyrodniczych i rolniczych. Realizacji wizji będzie służyła misja gminy Srokowo, w świetle której „Gmina Srokowo to atrakcyjne miejsce zamieszkania, pracy i wypoczynku, w której podejmowane są działania mające na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy ze szczególnym uwzględnieniem branży turystycznej i rolnictwa oraz dbałości o środowisko naturalne”.

Działania zaplanowane do realizacji w ramach strategii rozwoju zawarte zostały w trzech obszarach, do których przypisano cele priorytetowe oraz szczegółowe kierunki działań:

Obszar społeczny

- Cel 1. Wysoka jakość życia mieszkańców gminy Srokowo.
- Cel. 2. Wysoki poziom kapitału społecznego i ludzkiego społeczności gminy Srokowo.

Obszar zasobów i potencjałów

- Cel. 3. Rozwinięta infrastruktura dla potrzeb mieszkańców gminy Srokowo.
- Cel 4. Zachowanie walorów przyrodniczych gminy.

Obszar gospodarki i promocji

- Cel 5. Wysoki poziom rozwoju gospodarczego gminy Srokowo.

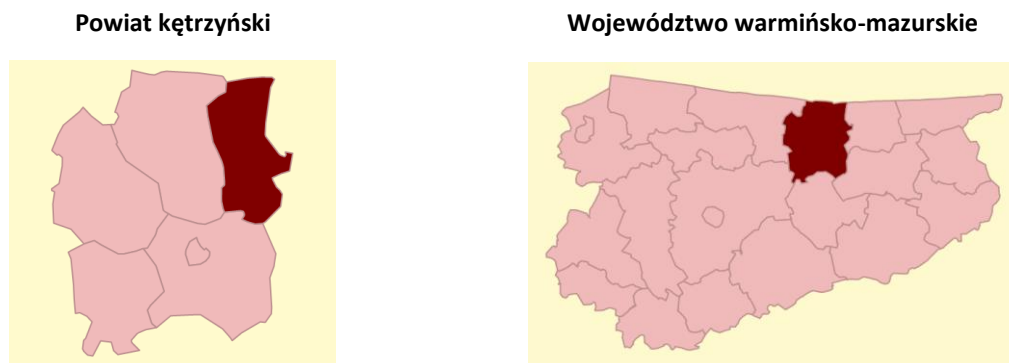
Wszystkie wskazane wyżej cele w sposób bezpośredni lub pośredni odnoszą się do jakości życia mieszkańców, kapitału społecznego oraz perspektyw rozwoju społecznego. Zaplanowane w ich ramach działania mają służyć m.in. poprawie stanu zdrowia mieszkańców, zapewnieniu odpowiedniej opieki dzieciom, osobom starszym i niepełnosprawnym, poprawie jakości i zwiększeniu dostępności kształcenia, wzrostowi aktywności społecznej, poprawie warunków życia mieszkańców i zwiększaniu ich bezpieczeństwa, utrzymaniu dobrego stanu środowiska przyrodniczego oraz zmniejszeniu poziomu bezrobocia. W ten sposób wpisują się w założenia rozwoju społecznego gminy Srokowo.

2. Charakterystyka gminy Srokowo

2.1. Położenie

Gmina Srokowo położona jest w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie kętrzyńskim. Sąsiaduje z gminami Barciany, Kętrzyn (gm. wiejska) i Węgorzewo, natomiast jej północna granica stanowi jednocześnie granicę państwową z Obwodem Kaliningradzkim (Federacja Rosyjska) oraz, co istotne, od 2004 roku granicę Unii Europejskiej.

Rysunek 2. Gmina Srokowo na tle powiatu kętrzyńskiego i województwa warmińsko-mazurskiego

ŹRÓDŁO: STATYSTYCZNE VADEMECUM SAMORZĄDOWCA 2015, GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY.

Peryferyjność położenia gminy może być niwelowana poprzez stosunkowo niewielką odległość do dwóch miast powiatowych – Kętrzyna (ok. 20 km) oraz Węgorzewa (16 km). Odległość do Bezled, gdzie znajduje się przejście graniczne, wynosi 68 km, natomiast do Olsztyna – stolicy województwa – ok. 107 km. Najważniejszą drogą, która przebiega przez obszar gminy, jest droga wojewódzka nr 650 *Stara Różanka - Srokowo - Węgorzewo - Banie Mazurskie - Gołdap*.

Gmina Srokowo zajmuje powierzchnię 194,16 km². Charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia (20 osób/km²), która lokuje gminę dopiero na 99 miejscu wśród jednostek samorządu terytorialnego tego samego szczebla na Warmii i Mazurach (średnia wojewódzka to 60 osób na km²). Jest to specyficzna cecha obszarów wiejskich, o rolniczym charakterze i peryferyjnie położonych, wynikająca m.in. z rozproszenia sieci osadniczej, kolonijnej zabudowy oraz znaczącego odsetka obszarów przeznaczonych pod uprawę roślin bądź wypas zwierząt. Największy odsetek w strukturze powierzchni gminy Srokowo zajmują użytki rolne (12 101 ha; 62,3%), a w dalszej kolejności grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (5 729 ha; 29,5%), nieużytki (810 ha; 4,2%), grunty zabudowane i zurbanizowane (497 ha; 2,6%) oraz grunty pod wodami (279 ha; 1,4%).

Niewątpliwym atutem gminy są walory przyrodniczo-krajobrazowe, w tym prawnie chronione. Ponad 43% jej powierzchni stanowią obszary chronionego krajobrazu (8 356,9 ha), tj. Obszar Chronionego Krajobrazu Bagien Mażańskich i Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Oświn, natomiast 2,1% zajmują rezerваты przyrody: Bajory, Kałeckie Błota i niewielki fragment rezerwatu Jezioro Siedmiu Wysp (łącznie 402,8 ha).

Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 12 sołectw, w których skład wchodzi 57 miejscowości. Największą z nich jest Srokowo¹, będące siedzibą władz samorządowych, które według danych z Rejestru Mieszkańców na dzień 31 grudnia 2015 roku zamieszkiwane było przez 1 376 osób. Do większych miejscowości należy zaliczyć również Solankę (316

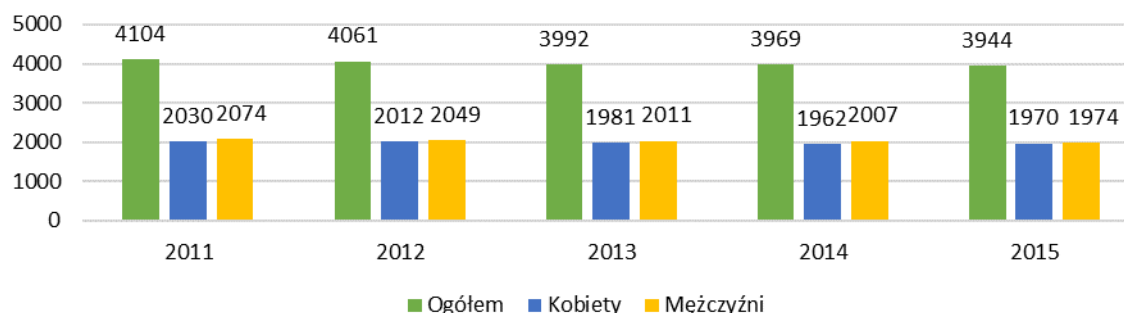
¹ Bajory Wielkie, Jankowice, Kosakowo, Leśniewo, Leśny Rów, Łęknica, Silec, Sinięc, Solanka, Srokowo, Wilczyny, Wyskok.

mieszkańców), Jegławki (256), Kosakowo (220), Siniec (196) oraz Leśniewo (193). W pozostałych, liczba mieszkańców nie przekracza 120 osób.

2.2. Ludność

Liczba mieszkańców gminy Srokowo w ostatnich latach systematycznie maleje. W świetle danych GUS, w 2015 roku na jej obszarze faktycznie zamieszkiwały 3 944 osoby, czyli o 157 (o 3,8%) mniej niż w 2011 roku. W nieznacznie większym stopniu spadek dotyczy mężczyzn, wynosząc w analizowanym okresie 4,8%, podczas gdy liczba kobiet zmniejszyła się o 3,0%.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w gminie Srokowo w latach 2011-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na spadek liczby ludności gminy Srokowo wpływa ujemny przyrost naturalny, przyjmujący wartości nieznacznie poniżej zera przez prawie cały analizowany okres. W 2015 roku wyniósł on -12 i wynikał z różnicy pomiędzy 29 urodzeniami żywymi i 41 zgonami mieszkańców. W latach 2012-2014 przyjmował wartości pomiędzy -9 i -14, natomiast w 2011 roku osiągnął wartość dodatnią w wysokości 19 osób.

Istotne znaczenie ma również skala i kierunek migracji gminnych na pobyt stały. Podobnie jak przyrost naturalny przyczyniają się one do zmniejszania liczby mieszkańców gminy Srokowo. W 2015 roku saldo migracji wyniosło -23, co oznacza, że o tyle więcej osób wymeldowało się z obszaru gminy niż się w niej zameldowało. Sytuacja przedstawia się podobnie w całym analizowanym okresie. Saldo migracji corocznie przyjmuje wartości ujemne, jednak w 2015 roku osiągnęło wartość najniższą w ciągu ostatnich pięciu lat.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki dotyczące ludności gminy Srokowo w latach 2011-2015

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
Kobiety na 100 mężczyzn	98	98	99	98	100
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	22,4	23,2	24,1	24,9	25,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	50,8	50,8	50,9	51,7	52,4
Przyrost naturalny	19	-14	-12	-9	-12
Saldo migracji	-35	-45	-41	-47	-23

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

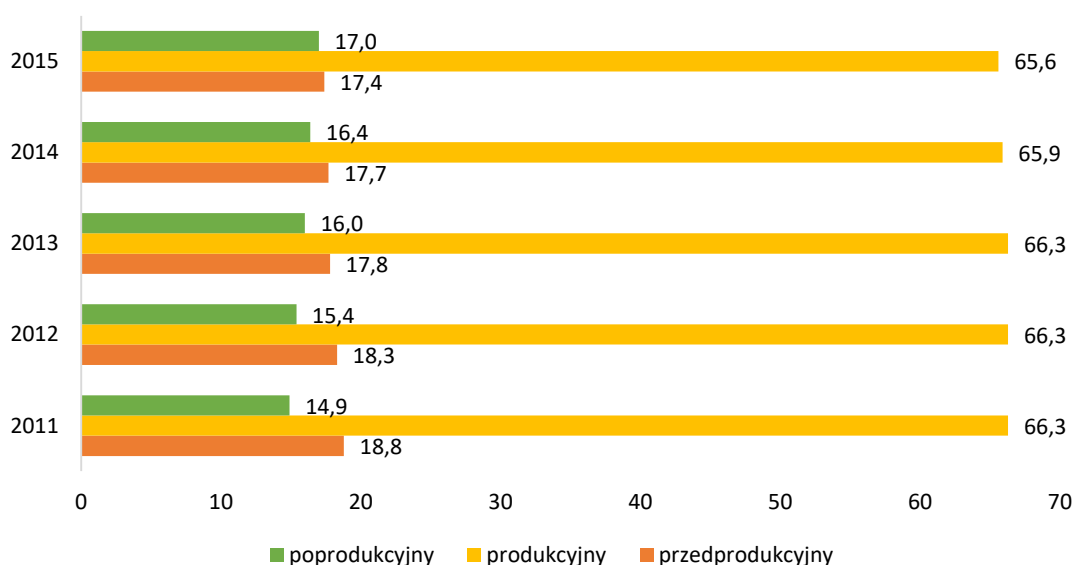
Analiza struktury ludności zamieszkującej gminę Srokowo wskazuje na niewielką przewagę mężczyzn, którzy w 2015 roku w liczbie 1 974 stanowili 50,1% ogółu mieszkańców. Wskaźnik feminizacji wskazuje natomiast, że na 100 mężczyzn przypada tu 100 kobiet, przy czym warto zauważyć, że zwiększył się (o 2 kobiety) w porównaniu do 2011 roku.

Spółeczeństwo gminy Srokowo wykazuje cechy *starzenia się*. W latach 2011-2015 można zaobserwować systematyczny:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 18,8% w 2011 roku do 17,4% w 2014 roku;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 66,3% do 65,6%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 14,9% do 17,0%.

Powyższe dane pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa gminy Srokowo. Warto bowiem zauważyć, że dynamika wzrostu odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze mieszkańców gminy stale utrzymuje się na dość wysokim poziomie, od 0,4 do 0,6 punktu procentowego w całym okresie analizy. Wskazują na to również wartości wskaźników obciążenia demograficznego.

Wykres 2. Ludność w gminie Srokowo według ekonomicznych grup wieku w latach 2011-2015 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W latach 2011-2015 można zaobserwować systematyczny wzrost wskaźników liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (z 22,4 do 25,9) oraz liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (z 50,8 do 52,4).

2.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe

W latach 2011-2014 liczba mieszkań w gminie Srokowo nieznacznie wzrosła. W 2014 roku ukształtowała się na poziomie 1 362, co oznacza wzrost w porównaniu do 2011 roku o 5, czyli o 0,4%. Corocznie oddawanych było do użytku od 1 do 3 nowych mieszkań, przy czym były to wyłącznie mieszkania indywidualne na użytek własny. W ostatnich latach w gminie nie były oddawane do użytku nowe mieszkania w innych formach, np. budownictwa komunalnego, spółdzielczego czy społecznego czynszowego (tzw. TBS-ów). Dlatego też poważnym wyzwaniem dla władz samorządu lokalnego pozostaje kwestia zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych dla najuboższej ludności. W zasobach gminy Srokowo na koniec 2015 roku znajdowało się 38 mieszkań komunalnych, w tym 3 mieszkania (lokale) socjalne.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące mieszkań w gminie Srokowo w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkań	1357	1357	1359	1362
Liczba mieszkań oddanych do użytkowania	1	1	2	3
Przeciętna powierzchnia użytkowa (w m ²):				
- 1 mieszkania	68,3	68,3	68,4	68,7
- na 1 osobę	22,6	22,8	23,3	23,6
Odsetek mieszkań wyposażonych w:				
- wodociąg	94,5%	94,5%	94,6%	94,6%
- ustęp spłukiwany	85,7%	85,7%	85,7%	85,8%
- łazienkę	81,5%	81,5%	81,5%	81,6%
- centralne ogrzewanie	65,1%	65,1%	65,2%	65,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

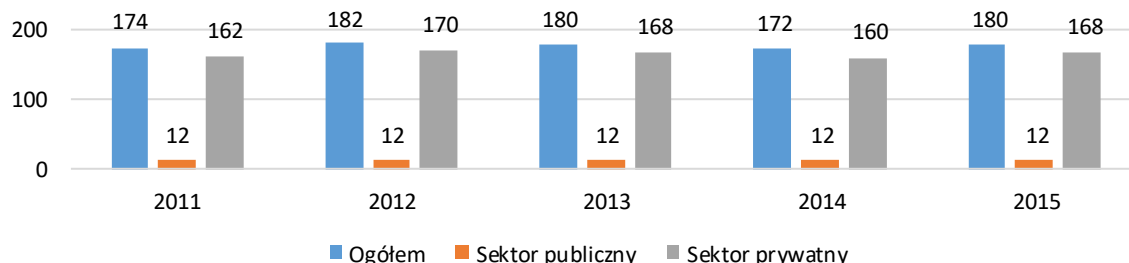
Warunki mieszkaniowe w gminie Srokowo w latach 2011-2014 uległy niewielkiej poprawie. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zwiększyła się w tym okresie o 0,4 m², natomiast powierzchnia przypadająca na jednego mieszkańca – o 1,0 m². W sposób nieznaczny wzrósł również odsetek mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową, ustęp spłukiwany, łazienkę (po 0,1 punktu procentowego) oraz centralne ogrzewanie (o 0,2).

Należy tu nadmienić, iż odnotowana poprawa wiąże się przede wszystkim z oddaniem do użytku nowych mieszkań oraz remontami dokonywanymi przez mieszkańców. Bardzo ważnym aspektem wynikającym z działań lokalnego samorządu jest natomiast zwiększenie się odsetka mieszkańców korzystających z kanalizacji. W 2014 roku wyniósł on 63,4%, co oznacza wzrost w porównaniu do 2011 roku o 33,2 punktu proc. Z instalacji wodociągowej korzystało w 2014 roku 92,2% ludności, przy czym wskaźnik ten pozostawał bez zmian w całym analizowanym okresie. Mniejszy odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej jest związany ze specyfiką obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim dużymi odległościami pomiędzy miejscowościami oraz rozproszeniem zabudowy, która powoduje, że skanalizowanie, a następnie podłączenie do sieci, pociąga za sobą wysokie koszty.

2.4. Lokalny rynek pracy

Kondycja lokalnego rynku pracy wywiera istotny wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną gminy. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Srokowo według sektorów własności

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na obszarze gminy Srokowo w 2015 roku zarejestrowanych było 180 podmiotów gospodarki narodowej. W perspektywie lat 2011-2015 liczba ta wzrosła o 6, czyli o 3,4%, jednak przez cały

czas utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Zdecydowana większość podmiotów funkcjonuje w sektorze prywatnym – w 2015 roku stanowiły one 93,3% ogółu.

Na każdy 1 000 ludności zamieszkującej gminę w 2015 roku przypadało 46 podmiotów, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę tylko ludność w wieku produkcyjnym, to na 1 000 osób przypadało 69,6 podmiotów. Wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 ludności wynosił 31. Wartości te wskazują na niskie nasycenie gminy podmiotami gospodarczymi. W 2014 roku, zbliżona do obecnej wysokość omawianych wskaźników², lokowała gminę Srokowo odpowiednio na 110, 112 i 110 miejscu wśród wszystkich gmin w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w gminie Srokowo w latach 2011-2015

Wyszczególnienie	2013	2014	2015
podmioty wpisane do rejestru na 1 000 ludności	45	43	46
podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	68	65,7	69,6
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	31	29	31
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	4,6	4,4	4,7

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących w 2015 roku na terenie gminy Srokowo, aż 93,9% (169) to podmioty zatrudniające do 9 osób; 5,0% stanowią firmy zatrudniające od 10 do 49 pracowników (9), a 1,1% – zakłady o liczbie zatrudnionych od 50 osób wzwyż (2). Z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-społecznej gminy, strategiczne znaczenie mają największe przedsiębiorstwa, generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. Tymczasem aż 67,2% ogółu podmiotów stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (121). Aspekt przedsiębiorczości mieszkańców ma pozytywny wymiar, jednak należy pamiętać że jednoosobowe firmy charakteryzują się niewielkim potencjałem zatrudnieniowym i w całej swojej działalności zwykle nie generują dodatkowych miejsc pracy bądź tworzą jedynie pojedyncze. W skali lokalnego rynku pracy nie przekłada się to znacząco na poziom zatrudnienia.

Zdecydowanie największa część podmiotów w gminie funkcjonuje w sekcji G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 41 podmiotów (22,8%); w dalszej kolejności należy wskazać sekcje S i T *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* – 23 podmioty (12,8%), sekcję A *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* – 20 podmiotów (11,1%), sekcję F *Budownictwo* – 16 podmiotów (8,9%) oraz sekcję Q *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna* – 15 podmiotów (8,3%).

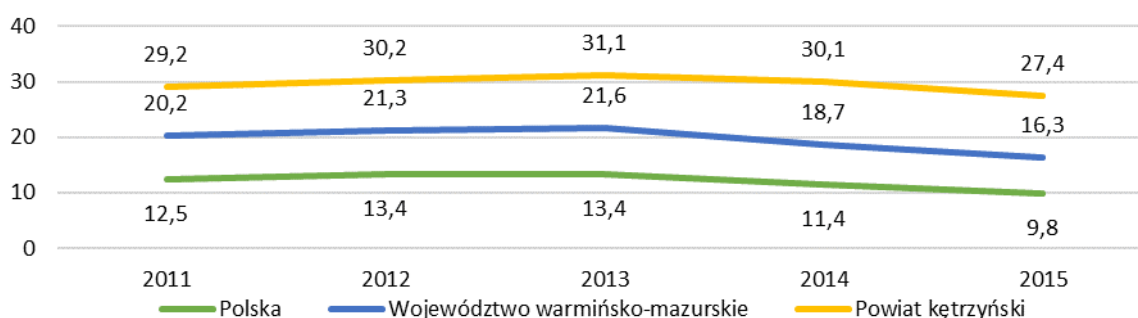
Istotną gałęzią gospodarki gminy Srokowo jest rolnictwo. W 2010 roku, w którym został przeprowadzony Powszechny Spis Rolny, funkcjonowało tu 510 indywidualnych gospodarstw rolnych. Działalność rolniczą prowadziło w tym okresie 488 gospodarstw, w tym 315 dysponowało powierzchnią powyżej 1 hektara, a w przypadku 140 wynosiła ona od 15 hektarów wzwyż.

² Brak danych za 2015 rok.

Istotny dla oceny kondycji lokalnego rynku pracy jest fakt, że na terenie gminy Srokowo 13 miejscowości ma charakter popegeerowski³. Dla niektórych mieszkańców PGR był bowiem ostatnim miejscem pracy. W momencie jego likwidacji, osoby bez kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji pozwalających poruszać się po rynku pracy w warunkach konkurencji, zostały niejako skazane na bezrobociu i marazm w miejscach zamieszkania.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może również świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. W związku z tym, iż stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, analizie poddano kształtowanie się tego wskaźnika w powiecie kętrzyńskim.

Wykres 4. Stopa bezrobocia w kraju, województwie i powiecie kętrzyńskim w latach 2011-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na koniec grudnia 2015 roku stopa bezrobocia w powiecie kętrzyńskim wyniosła 27,4%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 11,1 punktu) i w Polsce (o 17,6 punktu). Należy tu nadmienić, że warmińsko-mazurski rynek pracy należy do najtrudniejszych w kraju, a powiat kętrzyński od lat znajduje się w grupie powiatów odnotowujących największe wartości stopy bezrobocia w regionie. Bezrobocie rejestrowane wykazuje obecnie rekordowe spadki w odniesieniu do całego okresu transformacji ustrojowej w Polsce, jednak nadal wykazuje duże zróżnicowanie terytorialne. Podczas gdy w perspektywie lat 2011-2015 w województwie zmniejszyło się o 3,9 punktu, w powiecie kętrzyńskim spadek wyniósł 2,7 punktu.

Wpływ na relacje na lokalnym rynku pracy może mieć bliskość granicy państwowej, sprzyjająca tworzeniu i funkcjonowaniu tzw. *szarej strefy*, która prawdopodobnie stanowi źródło dochodu części mieszkańców gminy. Jest to zjawisko niekorzystne, ponieważ powoduje szereg skutków nie tylko gospodarczych, ale i społecznych, m.in. zmniejszenie dochodów budżetu państwa, zanikanie uczciwej konkurencji, zahamowanie postępu technologicznego. Osoby pracujące w *szarej strefie* nie są chronione przez uregulowania w zakresie prawa pracy ani też nie wypracowują sobie zabezpieczenia finansowego na przyszłość. Godzą się jednak z tym, ponieważ *szara strefa* to niejednokrotnie jedyne źródło dochodu gospodarstwa domowego⁴.

2.5. Ekonomia społeczna

Zaangażowanie społeczne mieszkańców może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu

³ Solanka, Chojnica, Kąty, Bajory, Brzeźnica, Jegławka, Srokowski Dwór, Srokowo, Wikrowo, Skandławki, Kolkiejmy, Kałki, Szczeciniak.

⁴ *Praca nierejestrowana w Polsce w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011, s. 15.

lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych. Specyficzny przejaw aktywności mieszkańców stanowi ekonomia społeczna, której definicja zawarta w *Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej* wskazuje, iż jest to „sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”⁵.

Do sektora ekonomii społecznej zalicza się podmioty w pięciu grupach:

- ✓ przedsiębiorstwa społeczne;
- ✓ podmioty reintegracyjne (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej);
- ✓ podmioty pożytku publicznego (organizacje pozarządowe nie prowadzące działalności gospodarczej);
- ✓ podmioty sfery gospodarczej (organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, spółdzielnie);
- ✓ inicjatywy o charakterze nieformalnym.

Analizując stan sektora ekonomii społecznej w gminie Srokowo, należy zwrócić uwagę, iż aktualnie jedynym jego przejawem jest zaangażowanie mieszkańców w działalność organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. Poziom aktywności poszczególnych organizacji jest dość zróżnicowany, zaś część z nich funkcjonuje w zasadzie tylko w rejestrze (nie prowadzą faktycznej działalności).

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego⁶, na terenie gminy Srokowo posiada swoją siedzibę 12 organizacji pozarządowych, natomiast nie funkcjonują tu inne formy ekonomii społecznej. KRS wymienia następujące organizacje pozarządowe (bez podmiotów będących w stanie likwidacji):

- Ochotnicza Straż Pożarna w Srokowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Jegławkach,
- Gminny Ludowy Klub Sportowy „Heros” w Srokowie,
- Srokowskie Stowarzyszenie „Sukces Każdego Dziecka”,
- Stowarzyszenie „Wiedza, Rozwój, Praca”,
- Ziemiańskie Bractwo Strzeleckie w Wilczynach,
- Stowarzyszenie Silna Grupa Jegławki,
- Stowarzyszenie Sportowe „OMET SROKOWO”,
- Stowarzyszenie „Świadomie aktywni”,
- Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Siniec „BLUSZTYN”,
- Fundacja „KURS”,
- Stowarzyszenie Nasza Solanka.

Współpraca gminy Srokowo z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie rocznych programów współpracy. Główny cel *Rocznego programu współpracy gminy Srokowo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2016* stanowi „rozwój współpracy gminy Srokowo z organizacjami pozarządowymi na rzecz poprawy warunków i podnoszenia poziomu życia mieszkańców, kształtowanie ładu

---

⁵ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* uchwalony przez Radę Ministrów RP w dniu 12.08.2014 (s. 14).

⁶ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> (stan na 22.08.2016).

społecznego w środowisku lokalnym, poprzez budowanie partnerstwa między administracją publiczną a tymi organizacjami”. Ma on być realizowany poprzez m.in.: stworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur, które przyczynią się do pełniejszego zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców, podejmowanie wspólnych działań na rzecz diagnozowania problemów i potrzeb mieszkańców oraz aktywizację społeczności gminnej na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów.

We współpracy z organizacjami pozarządowymi realizowane są zadania w zakresie organizacji działalności na rzecz rozwoju kultury fizycznej, sportu i rekreacji, integracji społeczności lokalnej, ochrony przeciwpożarowej, rozwoju i promocji talentów poprzez wspieranie funduszy stypendialnych, promocji gminy oraz przeciwdziałania uzależnieniom. Współpraca może mieć charakter wsparcia finansowego, a także polegać na wzajemnym informowaniu się o kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków, udostępnianiu organizacjom lokali na spotkania, szkolenia i konferencje; wspieraniu programów stypendialnych, a także współpracy z organizacjami pozarządowymi i sołectwami w pozyskiwaniu środków z programów pomocowych. W 2015 roku organizacje pozarządowe zrealizowały 4 zadania, na które przyznano dotacje w łącznej wysokości 28 000,00 zł.

2.6. Dostępność usług społecznych

Usługi społeczne stanowią formę świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są finansowane lub współfinansowane przez organy administracji publicznej. Do tej grupy należy zaliczyć w szczególności usługi edukacyjne, socjalne, kulturalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

Oświata i wychowanie

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

Realizując zadania ustawowe gmina Srokowo prowadzi dwie placówki: Szkołę Podstawową w Srokowie z filią w Solance oraz Gimnazjum nr 1 w Srokowie. Przy SP w Srokowie funkcjonuje Punkt Przedszkolny „Stokrotka”.

Kształcenie na poziomie ponadgimnazjalnym wymaga wyjazdu poza teren gminy, przy czym najbliższe placówki oświatowe znajdują się w miastach powiatowych: Kętrzynie i Węgorzewie. Do dyspozycji mieszkańców gminy są m.in. jednostki prowadzone przez Powiat Kętrzyński:

- 1) Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie,
- 2) Zespół Szkół im. Marii Curie Skłodowskiej w Kętrzynie,
- 3) Powiatowe Centrum Edukacyjne w Kętrzynie,
- 4) Zespół Szkół im. Macieja Rataja w Reszlu,
- 5) Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Św. Jana Pawła II w Kętrzynie,
- 6) Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kętrzynie.

Warto również nadmienić, że na poziomie ponadgimnazjalnym na terenie powiatu kętrzyńskiego funkcjonuje Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Gen. Franciszka Kamińskiego, którego organem prowadzącym jest minister właściwy ds. rolnictwa, natomiast na poziomie szkolnictwa wyższego w Kętrzynie usytuowany jest Wydział Zamiejscowy Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie.

Kultura i sport

Gmina Srokowo, na mocy art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym, prowadzi działania z zakresu krzewienia kultury. Są one realizowane bezpośrednio przez Gminny Ośrodek Kultury w Srokowie, cel działalności którego stanowi organizowanie warunków służących zaspokajaniu i rozwijaniu potrzeb mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży w zakresie kultury. Wśród najważniejszych zadań GOK-u należy wskazać prowadzenie różnych form edukacji kulturalnej i wychowanie przez sztukę dzieci, młodzieży oraz dorosłych, a także inicjowanie i stwarzanie warunków dla amatorskiego ruchu artystycznego, kół, klubów i zespołów. Zajmuje się także organizacją wystaw fotograficznych, prac malarskich, świąt, okolicznościowych spotkań, festynów, dożynek, uroczystości państwowych oraz zajęć sportowych.

Przy GOK-u działają zespoły muzyczne, takie jak Zespół śpiewaczy „Srokowiacy”, Zespół klubu seniora „Niezapominajka”, Zespoły dziecięce: „Promyki”, „Perełki”, „Płomyki” i „Wiolinki”, Zespół młodzieżowy „Kolin”, Zespół „Gitarowy”; a także kluby i koła zainteresowań, w tym m.in. Klub Seniora, Klub Fitness, Klub Rękodzieła i Klub Szachowy. Dla mieszkańców gminy dostępne są pracownie: muzyczna, plastyczna i taneczna oraz wioska internetowa. W ramach GOK w Srokowie funkcjonuje również Biblioteka, której głównym celem działalności jest rozwój czytelnictwa wśród mieszkańców. Ponadto organizuje zajęcia dla dzieci i młodzieży, wystawy, Klub Kodera oraz Kącik Malucha.

Przez cały rok GOK organizuje imprezy w plenerze, koncerty okolicznościowe oraz imprezy sportowe, takie jak np. Dni Srokowa, Dzień Dziecka, Srokowska Majówka, Srokowskie Zapusty, Przegląd Kolęd i Pastorałek oraz Niepodległościowy Turniej Tenisa Stołowego. W okresie ferii zimowych dzieci mogą brać tu udział w warsztatach i spotkaniach tematycznych, grach, zabawach, zajęciach w kołach zainteresowań oraz wyjazdach.

Rozwojowi sportu w gminie służy natomiast hala sportowa „Śnieżka”, udostępniana dla grup sportowych i osób indywidualnych oraz boisko „Orlik”. Wśród dyscyplin sportowych uprawianych z ich wykorzystaniem są: piłka siatkowa, piłka nożna, tenis stołowy, tenis ziemny, ciężary i fitness. Wykorzystywane są również w czasie organizacji zawodów i imprez sportowych.

Uzupełnienie oferty kulturalnej i sportowej gminy Srokowo mogą stanowić działania instytucji działających na szczeblu powiatu tj. Powiatowego Centrum Sportu, Turystyki i Rekreacji w Kętrzynie, Powiatowego Domu Kultury w Kętrzynie „Czerwony Tulipan” oraz Powiatowej Biblioteki Publicznej w Kętrzynie.

Opieka zdrowotna

Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej. POZ może działać jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej (NZOZ) – firma prywatna; samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej (SPZOZ) – jednostka państwowa lub podległa jednostkom samorządu terytorialnego albo jako indywidualna lub grupowa praktyka lekarska. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

Na terenie gminy funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Srok-Med” w Srokowie oraz Niepubliczny Zakład Ginekologiczno-Położniczy „GIN-MED.”. W 2014 roku w ramach POZ

udzielone zostały 12 552 porady. Należy również nadmienić, że na terenie gminy działa 1 ogólnodostępna apteka.

Usługi w zakresie hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń medycznych, ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz pomocy doraźnej dla wszystkich potrzebujących świadczą szpitale. Mieszkańcy gminy mogą korzystać z usług Szpitala Powiatowego w Kętrzynie, którego organem prowadzącym jest Powiat Kętrzyński. W jego ramach wykonywane są świadczenia zdrowotne w zakresie chorób wewnętrznych, pediatrii, ginekologii i położnictwa, chirurgii ogólnej, chirurgii urazowo-ortopedycznej, laryngologii, anestezjologii i intensywnej terapii, rehabilitacji leczniczej, a także badania diagnostyczne, ambulatoryjna specjalistyczna opieka zdrowotna oraz nocna i świąteczna (ambulatoryjna bądź wyjazdowa) podstawowa opieka zdrowotna.

Jednostką powiatową jest również Zespół Opieki Zdrowotnej w Reszlu. W jego ramach wykonywane są przede wszystkim zadania z zakresu świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych, świadczeń związanych z opieką paliatywną oraz ambulatoryjną opieką specjalistyczną.

System pomocy i wsparcia

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które doświadczają trudnych sytuacji życiowych – zwłaszcza wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie. GOPS wykonuje ustawowe zadania w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; realizacji usług opiekuńczych; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb; pobudzaniu społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb osób i rodzin. Ośrodek koordynuje działania związane z pomocą społeczną na poziomie gminy oraz prowadzi również zadania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów i inne działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Pomoc i wsparcie mieszkańców gminy Srokowo w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie zapewnia Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Zespół Interdyscyplinarny. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie Srokowo.

Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym,

rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. Bardzo ważne są także działania profilaktyczne oraz edukacja społeczna.

Mieszkańcy gminy Srokowo mogą otrzymać wsparcie również w placówkach powiatowych i ponadgminnych, takich jak:

- Dom Pomocy Społecznej w Kętrzynie prowadzony przez Powiat Kętrzyński – przeznaczony dla 88 osób przewlekle, somatycznie chorych i niepełnosprawnych, nie mogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu;
- Ponadgminny Środowiskowy Dom Samopomocy w Reszlu, prowadzony przez Stowarzyszenie ECWS HELPER dla osób przewlekle psychicznie chorych, upośledzonych umysłowo oraz wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (60 miejsc dziennych).

Jako uzupełnienie lokalnego systemu pomocy i wsparcia należy wskazać jednostki powiatowe funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy, w tym przede wszystkim:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kętrzynie – realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale także m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Prowadzi również poradnictwo prawne, psychologiczne i socjalne.
- Powiatowy Urząd Pracy w Kętrzynie – realizuje zadania powiatu, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa), organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

System pomocy i wsparcia w szerokim ujęciu obejmuje również inne instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe oraz wszystkie podmioty, które na co dzień współpracują ze sobą ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w ogólnoprzyjęte normy postępowania⁷. Główną instytucją w gminie Srokowo której zadaniem jest pilnowanie przestrzegania prawa i ściganie przestępców oraz zapewnienie ochrony i pomocy w sytuacjach kryzysowych zarówno wobec ludzi jak i mienia, jest Komenda Powiatowa Policji w Kętrzynie. Teren gminy obsługuje jeden dzielnicowy.

Ochronę przeciwpożarową na terenie gminy Srokowo zapewniają Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Kętrzynie, a także dwie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej: w Srokowie i Jegławkach. OSP Srokowo należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W Kętrzynie, ze względu na bliskość granicy państwowej, usytuowany jest ponadto Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej oraz Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Do zadań

---

⁷ encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html.

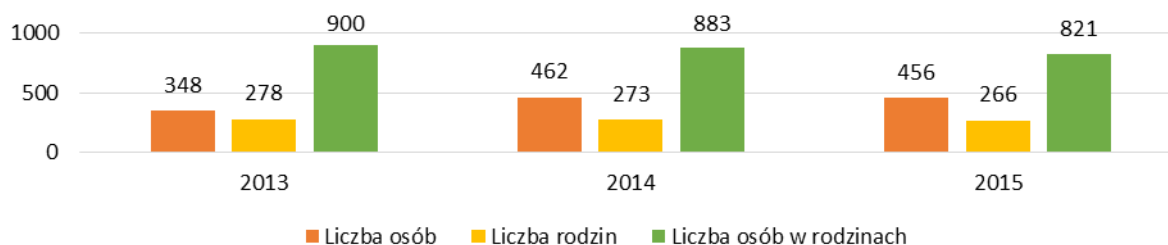
funkcjonariuszy SG należy m.in. organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego w podporządkowanych przejściach granicznych; rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń związanych z nielegalnym przekraczaniem granicy RP oraz prowadzenie czynności w celu rozpoznawania i przeciwdziałania zagrożeniom terroryzmem.

3. Diagnoza wyzwań lokalnej polityki społecznej

3.1. Skala i powody udzielania pomocy społecznej

W 2015 roku pomocą społeczną w gminie Srokowo zostało objętych 266 rodzin, liczących łącznie 821 osób, które stanowiły 20,8% osób faktycznie zamieszkujących gminę⁸. Świadczenie przyznane zostało 456 osobom, co oznacza wzrost w porównaniu z 2013 rokiem o 108 osób (o 31,0%) oraz niewielki spadek w odniesieniu do 2014 roku (o 6 osób, tj. o 1,3%).

Wykres 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w gminie Srokowo w latach 2013-2015

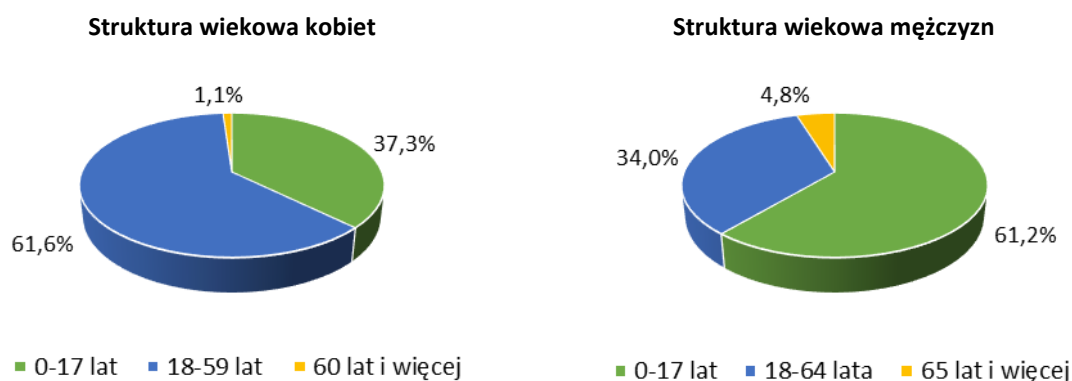

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

W strukturze osób korzystających z pomocy społecznej przeważają kobiety – w 2015 roku w liczbie 268 stanowiły 58,8% ogółu świadczeniobiorców. Biorąc natomiast pod uwagę wiek tych osób, najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym, czyli kobiety w przedziale 18-59 lat oraz mężczyźni w wieku od 18 do 64 lat. W 2015 roku w liczbie 229 stanowili 50,2% ogółu świadczeniobiorców. Niewiele mniejszy odsetek to dzieci i do 17 roku życia (215 osób, 47,1%), natomiast najmniej liczną grupą są osoby w poprodukcyjnym okresie życia (12 osób; 2,6%).

Porównanie struktury wiekowej ze względu na płeć pokazuje istotną różnicę. Otóż, kobiety w wieku produkcyjnym stanowią znaczną większość w strukturze świadczeniobiorczyń (61,6%), podczas gdy mężczyźni w tej kategorii wiekowej to niewiele ponad jedna trzecia świadczeniobiorców płci męskiej. Nawet biorąc pod uwagę, że granice wieku produkcyjnego są inaczej określone dla kobiet i mężczyzn, to jednak różnica jest znaczna. W przypadku mężczyzn największy odsetek w strukturze stanowią dzieci i młodzież do 17 roku życia (61,2%).

Wykres 6. Struktura wiekowa świadczeniobiorców w gminie Srokowo w podziale na płeć w 2015 roku

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

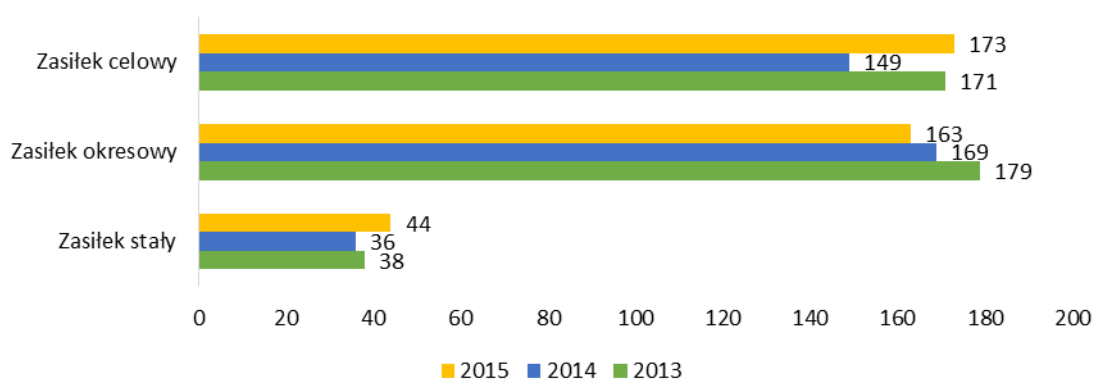
⁸ W świetle statystyk Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie, gmina Srokowo, pod względem odsetka ludności korzystającej z pomocy społecznej, w 2015 roku znajdowała się w grupie 30 gmin w województwie warmińsko-mazurskim, w których odsetek ten wynosił od 20 do 30%. Na poziomie powyżej 30% ukształtował się w 4 gminach, pomiędzy 10% a 20% w 65 gminach, natomiast poniżej 10% w 17 gminach.

W perspektywie lat 2013-2015 znacznie wzrosła liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej. W 2015 roku taki status posiadały 403 osoby, czyli o 105, tj. o 35,2% więcej niż w 2013 roku. Należy tu zwrócić uwagę, że odsetek tych osób w strukturze świadczeniobiorców jest bardzo wysoki – w 2015 roku wyniósł 88,4% i w całym analizowanym okresie utrzymywał się na podobnym poziomie, najwyższą wartość osiągając w 2014 roku (90,9%).

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy; zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie oraz wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, pomoc rzeczowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; specjalistyczne usługi opiekuńcze; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu opieki społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez GOPS w Srokowie jest zrównoważona, co oznacza, że podobna liczba osób korzysta ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. W 2015 roku nieznacznie dominowały świadczenia pieniężne, które przyznano 231 osobom z 224 rodzin (641 osób w rodzinach). Świadczenia niepieniężne natomiast otrzymało 227 osób ze 128 rodzin, w których funkcjonowało 555 osób. Wywiad środowiskowy został przeprowadzony z 266 osobami, w których rodzinach było łącznie 821 osób.

Wykres 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w gminie Srokowo w latach 2013-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

W latach 2013-2015 nieznacznie zmniejszyła się liczba osób, którym przyznano świadczenie w formie zasiłku. W świetle danych GOPS w Srokowie w 2015 roku najwięcej osób otrzymywało zasiłki celowe – ich liczba wyniosła 173, co oznacza wzrost w porównaniu do 2013 roku o 2 osoby. W przypadku 159 osób był to zasiłek przyznawany w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

W drugiej kolejności należy wskazać zasiłki okresowe, z których korzystały w 2015 roku 163 osoby – o 16 osób mniej niż w pierwszym roku analizy. Większość zasiłków okresowych pobierana jest z tytułu bezrobocia – w 2015 roku pobierały je 143 osoby, podczas gdy zasiłki z tytułu niepełnosprawności i długotrwałej choroby po 10 osób.

Zasiłek stały w gminie Srokowo otrzymały w 2015 roku 44 osoby, przy czym 30 to osoby samotnie gospodarujące. W porównaniu do 2013 roku liczba świadczeniobiorców otrzymujących zasiłek stały wzrosła o 6 osób.

Ważny obszar aktywności GOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁹. W 2015 roku w GOPS w Srokowie 3 pracowników socjalnych objęto pracą socjalną łącznie 105 rodzin (327 osób). W ramach świadczeń niepieniężnych, w 2015 roku 226 dzieci otrzymało posiłek w ramach programu wieloletniego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” oraz uiszczono odpłatność za pobyt 3 osób w domu pomocy społecznej. Usługi społeczne w 2015 roku były świadczone w postaci usług opiekuńczych (1 osoba korzystająca).

Zgodnie z ustawą, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 4. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie Srokowo w latach 2013-2015

Wyszczególnienie	2013		2014		2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	64	196	96	283	115	322
bezrobocie	227	768	223	769	212	705
niepełnosprawność	34	81	43	90	55	126
długotrwała lub ciężka choroba	46	122	63	156	61	140
bezradność w sprawach opiek-wych	23	94	27	107	23	98
alkoholizm	3	7	1	5	1	5
narkomania	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	25	-	26	-	37	-
w tym: wielodzietność	20	-	18	-	26	-
bezdomność	4	9	6	12	1	1
opuszczenie zakładu karnego	3	7	1	5	2	2
zdarzenia losowe	1	1	2	5	2	7
klęski żywiołowe i ekologiczne	0	0	0	0	0	0
sieroctwo	1	3	1	3	1	3
przemoc w rodzinie	1	4	0	0	0	0
ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

⁹ Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Wśród dwóch głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Srokowie w 2015 roku należy wskazać bezrobocie, z tytułu którego z pomocy korzystało 212 rodzin (705 osób) oraz ubóstwo (115 rodzin, 322 osoby). W dalszej kolejności są to: długotrwała lub ciężka choroba (61 rodzin; 140 osób), niepełnosprawność (55 rodzin; 126 osób), potrzeba ochrony macierzyństwa (37 rodzin; 170 osób) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (23 rodziny; 98 osób). Pozostałe powody udzielania pomocy społecznej w gminie Srokowo występują sporadycznie. W 2015 roku po 2 rodziny korzystały z niej z tytułu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego oraz zdarzeń losowych, a po 1 z powodu alkoholizmu, bezdomności i sieroctwa.

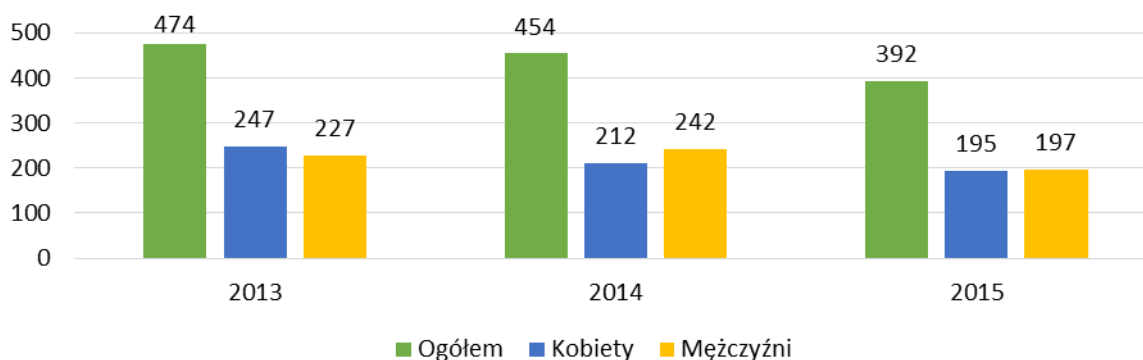
W świetle powyższych informacji, w 2015 roku 17,9% mieszkańców gminy Srokowo żyło w rodzinach dotkniętych bezrobociem; 8,2% doświadczyło ubóstwa; 3,5% zmagало się na co dzień z długotrwałą lub ciężką chorobą członka rodziny; 3,2% funkcjonowało w rodzinach, w których jest osoba niepełnosprawna, natomiast 2,5% żyło w rodzinach mających problemy z realizacją funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Problemy te są często bardzo trudne do rozwiązania. Niejednokrotnie współwystępują ze sobą bądź są powiązane związkami przyczynowo-skutkowymi. Mogą też stanowić tzw. *wierzchołek góry lodowej*, pod którym kryją się inne problemy i dysfunkcje, takie jak uzależnienia czy przemoc w rodzinie, o których osoby nimi dotknięte nie chcą lub nie potrafią mówić.

3.2. Bezrobocie jako dominujący problem społeczny

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Poniższa analiza będzie dotyczyła tzw. bezrobocia rejestrowanego, natomiast dane, na których się opiera, nie pozwalają na określenie skali szerszego zjawiska – braku pracy. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

W grudniu 2015 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kętrzynie zarejestrowane były 392 osoby bezrobotne z terenu gminy Srokowo. W ostatnich latach nastąpił istotny spadek ich liczby – w porównaniu do 2013 roku o 82 osoby, tj. o 17,3%. W strukturze bezrobotnych w 2015 roku nieznacznie dominowali mężczyźni, którzy w liczbie 197 stanowili 50,3% ogółu.

Wykres 8. Bezrobotni według płci w gminie Srokowo w latach 2013-2015

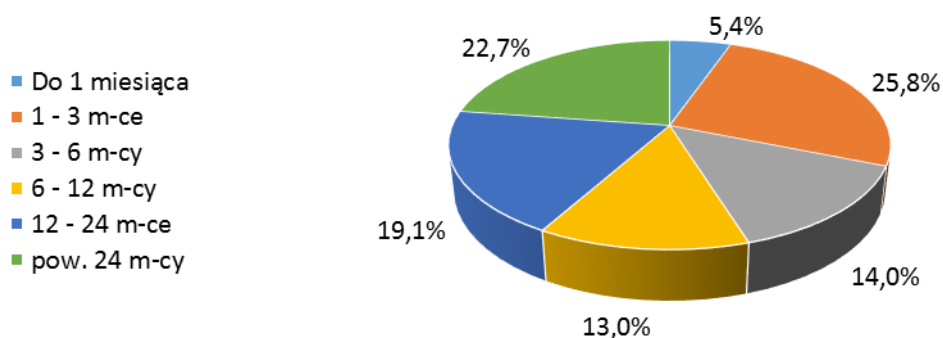
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach – do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników: 1) indywidualne; 2) koniunkturalne oraz 3) instytucjonalne. Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych¹⁰.

Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej szczególne znaczenie mają czynniki indywidualne, ponieważ pewne cechy osób bezrobotnych – ich wykształcenie, wiek czy postawy, warunkują to, jak szybko znajdą one zatrudnienie. Analiza wieku bezrobotnych z terenu gminy Srokowo wskazuje na przewagę ludzi młodych. W grudniu 2015 osoby do 34 roku życia stanowiły prawie połowę (45,4%) wszystkich zarejestrowanych w urzędzie pracy, natomiast prawie jedna piąta (18,6%) to osoby od 35 do 44 lat. Biorąc pod uwagę tzw. grupy w szczególnej sytuacji na rynku pracy, okazuje się, że bezrobotni do 30 roku życia stanowili 32,7% ogółu, natomiast osoby powyżej 50 lat – 26,5%.

Ponadto bezrobotnych charakteryzuje dość niski poziom wykształcenia. W analizowanym okresie aż 37,8% posiadało je maksymalnie na poziomie gimnazjalnym, natomiast 29,8% na zasadniczym zawodowym. Należy również wskazać, że spośród ogółu bezrobotnych z terenu gminy – 33,9% nie posiadało kwalifikacji, a 26,8% nie miało doświadczenia zawodowego. Czynnikiem, który może utrudniać aktywizację zawodową jest także sytuacja rodzinna bezrobotnego – w gminie Srokowo 13,3% bezrobotnych stanowiły osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia; a także niepełnosprawność, która dotyczyła 3,1% bezrobotnych.

Wykres 9. Bezrobotni z gminy Srokowo według czasu pozostawania bez pracy (31 grudnia 2015 r.)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W KĘTRZYNIE.

Wskazane wyżej czynniki mogą powodować przedłużanie się okresu pozostawania bez zatrudnienia. W grudniu 2015 roku wśród bezrobotnych z gminy Srokowo aż 41,8% pozostawało w rejestrze PUP przez okres od 12 miesięcy wzwyż, natomiast 13,0% od 6 do 12 miesięcy. W okresie do 3 miesięcy zaktywizowanych zostało 31,1% bezrobotnych.

¹⁰ *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

3.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin

W 2015 roku z pomocy społecznej w gminie Srokowo korzystało 266 rodzin, w których funkcjonowało 821 osób. Ponad połowę (53,8%) stanowiły rodziny z dziećmi, 11,7% to rodziny niepełne, natomiast 9,8% - rodziny emerytów i rencistów. W rodzinach z dziećmi najczęściej znajdowało się jedno (41,3%), dwoje (35,7%) lub troje (14,0%) dzieci.

Wykres 10. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w gminie Srokowo w latach 2014-2015

Wyszczególnienie	2014		2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny z dziećmi	160	663	143	601
Rodziny niepełne	40	133	31	110
Rodziny emerytów i rencistów	36	110	26	68
Rodziny ogółem	281	910	266	821

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Jednym z głównych problemów rodzin w gminie Srokowo jest niewydolność opiekuńczo-wychowawcza. Pojawia się ona w środowiskach wieloproblemowych, doświadczających bezrobocia, ubóstwa materialnego, złych warunków mieszkaniowych i różnych patologii. Bardzo często jest to wynik niskiego poziomu wykształcenia, bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, niskich aspiracji życiowych, a także niechęci wobec instytucji oferujących pomoc i wsparcie.

Z drugiej strony, problemy pojawiają się również w rodzinach posiadających dobre warunki finansowe i mieszkaniowe, przede wszystkim ze względu na zbyt duże aspiracje i oczekiwania rodziców wobec dzieci, a także konsumpcyjny styl życia. Tym, co może łączyć różne przypadki niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, jest przede wszystkim niedobór kompetencji rodzicielskich.

Poważną dysfunkcją rodziny jest ponadto przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Może ona przyjmować różnorodne formy, w tym m.in. fizyczną, seksualną, psychiczną bądź ekonomiczną/materialną.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Tabela 5. Wybrane dane dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie Srokowo w latach 2014-2015

Wyszczególnienie	2014	2015
Liczba osób objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego	49	67
Liczba rodzin objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego	49	33
Liczba rodzin objętych procedurą NK	55	43
Liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę NK	36	21
Liczba zakończonych procedur NK w przypadku:	18	26
- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zastosowaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	14	20
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań	4	6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH ZESPOŁU INTERDISCYPLINARNEGO.

Odzwierciedlenie uwarunkowań przemocy w rodzinie stanowią statystyki pomocy społecznej. W ich świetle, w 2015 i 2014 roku z pomocy z tego tytułu nie skorzystała żadna rodzina, natomiast w 2013 roku – 1 rodzina (4 osoby). Więcej informacji można uzyskać analizując dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2015 roku pomocą ZI zostały objęte łącznie 33 rodziny (67 osób). Procedura Niebieskiej Karty stosowana była w 43 rodzinach, przy czym w trakcie roku wszczęto ją w 21 rodzinach, a zakończono w 26 (5 z 2014), w tym w 20 przypadkach w wyniku ustania przemocy i uzasadnionego przypuszczenia o zastosowaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.

Z pomocy w ramach funkcjonowania Punktu Konsultacyjnego skorzystało w 2015 roku 14 osób.

Wsparcie rodzin może być realizowane poprzez pracę socjalno-wychowawczą w środowisku zamieszkania rodziny, wykonywaną przez asystenta rodziny. W 2015 roku GOPS w Srokowie zatrudnił 1 asystenta rodziny, który pracował z 5 rodzinami, w których funkcjonowało 28 osób, w tym 18 dzieci.

W przypadkach, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, a tak zdarza się niejednokrotnie w sytuacjach, gdy w rodzinie występuje przemoc bądź uzależnienia, dzieci umieszczane są w systemie pieczy zastępczej. W 2015 roku pozostawało w niej 12 dzieci z terenu gminy, w tym 2 dzieci w rodzinie spokrewnionej, 6 w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia, 2 dzieci w pieczy zastępczej w Rybniku oraz 2 dzieci w Domu Dziecka w Kętrzynie.

3.4. Zagrożenia zdrowia

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) zdrowie jest nie tylko całkowitym brakiem choroby czy niepełnosprawności, ale także stanem pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Stanowi ono jeden z podstawowych czynników, wpływających na jakość życia rodzin i poszczególnych osób. Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące zjawisko *starzenia się społeczeństwa*, szeroki dostęp do substancji psychoaktywnych i rozwój nowych czynników uzależniających, zagrożenia środowiskowe, mało aktywny tryb życia itp.

Jak już zostało wcześniej wskazane, w gminie Srokowo widoczne jest *starzenie się społeczeństwa*. W 2015 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły w nim 17,0%, ich odsetek w ostatnich latach systematycznie wzrastał i prawdopodobnie w następnych również

będzie się zwiększać. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynek do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

Na przestrzeni ostatnich trzech lat (2013-2015) liczba klientów GOPS w Srokowie korzystających ze wsparcia w związku z wiekiem, chorobą i/lub niepełnosprawnością wzrosła. W 2015 roku pomoc z tytułu niepełnosprawności otrzymało 55 rodzin, czyli o 21 więcej niż w 2013 roku, natomiast z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby – 61 rodzin, co oznacza wzrost o 15 rodzin. W grupie długotrwanie chorujących oraz niepełnosprawnych klientów GOPS znajdują się z jednej strony osoby w podeszłym wieku, a z drugiej mieszkańcy w wieku aktywności zawodowej, którzy z różnych powodów są niezdolni do pracy.

Poważnym obecnie zagrożeniem zdrowia są uzależnienia. Należy je rozumieć dwójako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Na podstawie dostępnych danych nie jest możliwe określenie skali uzależnień. Przyczyny są różne – osoby uzależnione i ich rodziny mogą nie zdawać sobie sprawy z problemu, mogą również chcieć go ukrywać albo próbować zwalczyć we własnym gronie. Z tego względu analiza problemu wymaga korzystania z fragmentarycznych danych pochodzących z różnych źródeł.

W świetle statystyk GOPS w Srokowie, w 2015 i 2014 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystała 1 rodzina (5 osób), natomiast w 2013 roku – 3 rodziny, w których funkcjonowało 7 osób. Narkomanii nie wykazano jako powodu przyznania pomocy. Z kolei informacje Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, według stanu na 30 września 2015 r., mówią o 32 sprawach wobec osób uzależnionych od alkoholu na podstawie złożonych wniosków o wszczęcie postępowania; 14 wnioskach do sądu o podjęcie przymusowego leczenia wobec osób nadużywających alkoholu oraz 12 osobach skierowanych na badanie do lekarza biegłego w zakresie uzależnienia od alkoholu.

4. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców w świetle badań ankietowych

4.1. Charakterystyka respondentów

Badanie potrzeb i oczekiwań społecznych na potrzeby opracowania Strategii zostały przeprowadzone dwiema metodami, tj. za pomocą kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia przez respondentów oraz poprzez spotkania bezpośrednie z mieszkańcami.

W badaniu ankietowym wzięło udział 154 mieszkańców gminy Srokowo, wśród których 68,7% stanowiły kobiety, a 31,3% mężczyźni. Struktura badanych mieszkańców nie odzwierciedla całkowicie struktury społeczeństwa gminy, w której odsetek obu płci zbliżony jest do 50%. Z relacji ankieterek taka różnica wynika przede wszystkim z większej otwartości i chęci do udziału w badaniu ankietowym kobiet niż mężczyzn.

Tabela 6. Charakterystyka respondentów badania ankietowego

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=147)		
Kobieta	101	68,7%
Męczyzna	46	31,3%
Wiek (n=153)		
15-29	19	12,4%
30-44	56	36,6%
45-59	54	35,3%
60 i więcej	24	15,7%
Wykształcenie (n=147)		
Wyższe	22	15,0%
Policealne	16	10,9%
Średnie zawodowe	43	29,3%
Średnie ogólnokształcące	4	2,7%
Zasadnicze zawodowe	47	32,0%
Gimnazjalne i niższe	15	10,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Biorąc pod uwagę wiek respondentów, w badaniu dominowały osoby w dwóch przedziałach wiekowych: 30-44 lata oraz 45-59 lat, stanowiący odpowiednio 36,6% i 35,3% ogółu mieszkańców, którzy wypełnili ankietę. Pozostałe grupy reprezentowane są mniej licznie. Mieszkańcy do 29 roku życia to 12,4% badanych, natomiast od 60 lat wzwyż 15,7%.

Większy stopień zróżnicowania cechuje natomiast wykształcenie respondentów. Wśród osób, które wzięły udział w badaniu, prawie jedna trzecia (32,0%) ukończyła szkołę zasadniczą zawodową, a niewiele mniej (29,3%) średnią zawodową. Wykształcenie wyższe posiada 15,0% respondentów, policealne 10,9%, gimnazjalne lub niższe (10,2%), natomiast średnie ogólnokształcące 2,7%.

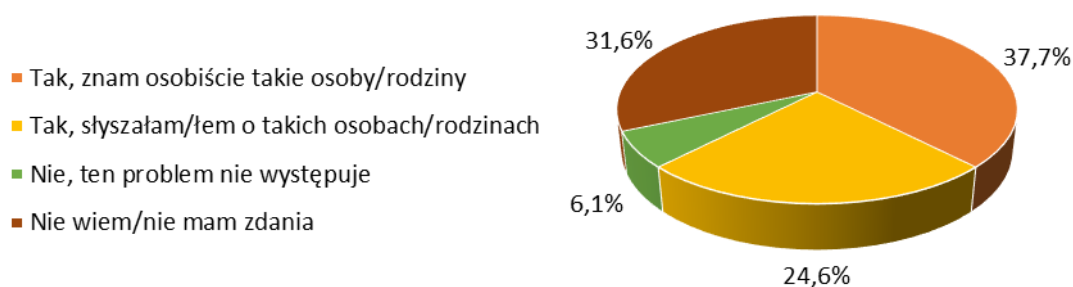
Spotkania z mieszkańcami gminy zostały przeprowadzone w dwóch miejscowościach: Jegławkach i Solance. Wzięło w nich udział 25 osób, w tym 14 kobiet i 9 mężczyzn.

4.2. Główne problemy i dysfunkcje społeczne

Problem społeczny jest takim stanem rzeczywistości, który znaczna część społeczeństwa ocenia negatywnie poprzez rozdzwięk pomiędzy tym jak jest, a tym jak być powinno. Dysfunkcją natomiast określamy nieprzystosowanie do pełnienia określonych funkcji czy nieprawidłowe funkcjonowanie danej struktury. Zarówno problem jak i dysfunkcja mają negatywny wydźwięk, zakłócają bowiem równowagę społeczną, mogą prowadzić do wykluczenia osób i rodzin oraz są trudne do przezwyciężenia. Niejednokrotnie nakładają się na siebie, a także wzajemnie warunkują – dla przykładu brak zatrudnienia może być skutkiem choroby, niepełnosprawności, uzależnienia, a jednocześnie przyczyną trudności finansowych, przemocy w rodzinie i również uzależnienia, najczęściej w postaci alkoholizmu.

W opinii respondentów badania ankietowego lokalna społeczność nie jest wolna od problemów i dysfunkcji. Zostali oni zapytani, czy osoby i rodziny zamieszkujące w ich miejscowościach doświadczają przemocy w rodzinie, alkoholizmu, narkomanii bądź uzależnienia od komputera lub internetu. Znamienne jest jednak to, że duży odsetek badanych nie odpowiedział na pytania w tej kwestii. W zakresie przemocy w rodzinie odpowiedzi udzieliło 74,0% badanych, w zakresie alkoholizmu 85,7%, narkomanii 53,2%, natomiast uzależnienia od komputera lub internetu 58,4%. Ponadto znaczna część badanych mieszkańców, którzy udzielili odpowiedzi deklarowała niewiedzę lub brak zdania. Prawdopodobnie respondenci chętniej wypowiadają się na tematy, które znają lub które ich dotyczą, np. poprzez ich rodziny lub sąsiedzkie otoczenie.

Wykres 11. Występowanie przemocy w rodzinie na terenie miejscowości, w których mieszkają respondenci (n=114)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

W świetle uzyskanych wyników badań ankietowych na terenie gminy występuje zjawisko przemocy w rodzinie. Osobiście takie przypadki zna więcej niż jedna trzecia badanych mieszkańców (37,7%), natomiast prawie jedna czwarta (24,6%) deklaruje, że słyszała o nich. W opinii 6,1% respondentów zjawisko przemocy w rodzinie nie występuje na terenie miejscowości, w których mieszkają, natomiast zdania nie wyraziło 31,6% badanych.

Bardziej dostrzegalny w sąsiedzkim otoczeniu jest problem uzależnienia od alkoholu. Więcej niż połowa respondentów (55,3%) twierdzi bowiem, że zna osobiście osoby i rodziny nim dotknięte, a kolejne 22,0% słyszało o takich przypadkach w miejscowościach, w których mieszkają. Jedynie 5,3% zadeklarowało, że problem alkoholizmu nie występuje w ich otoczeniu, natomiast zdania lub wiedzy na ten temat nie ma 17,4% respondentów.

Drugim w kolejności rodzajem uzależnień dostrzegalnym w gminie jest uzależnienie od komputera lub internetu. Osobiście problem ten zauważa więcej niż jedna piąta respondentów (21,1%), natomiast 28,9% słyszało o jego przypadkach w swoim otoczeniu. Specyfika tego rodzaju uzależnienia, wyrażająca się w trudnym diagnozowaniu oraz często niemożliwości dostrzeżenia jego objawów przez osoby spoza gospodarstwa domowego, może mieć wpływ na

to, że aż 43,3% nie ma zdania lub wiedzy na temat jego występowania. Według 6,7% badanych uzależnienie od komputera lub internetu nie dotyczy mieszkańców jego miejscowości.

Tabela 7. Występowanie problemu uzależnień na terenie miejscowości, w których mieszkają respondenci

Wyszczególnienie	Alkoholizm (n=132)		Narkomania (n=82)		Komputer lub internet (n=90)	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, znam osobiście takie osoby/rodziny	73	55,3%	7	8,5%	19	21,1%
Tak, słyszałam/łem o takich osobach/rodzinach	29	22,0%	21	25,6%	26	28,9%
Nie, ten problem nie występuje	7	5,3%	10	12,2%	6	6,7%
Nie wiem/nie mam zdania	23	17,4%	44	53,7%	39	43,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Najmniejszy odsetek badanych wypowiedział się w kwestii narkomanii, przy czym, aż 53,7% zadeklarował niewiedzę lub brak zdania, natomiast 12,2% twierdzi, że problem ten nie występuje w ich otoczeniu. Może to wynikać z postrzegania tego rodzaju uzależnienia przez pryzmat jego obrazu kreowanego w mediach, wiążanego przede wszystkim z *twardymi* narkotykami i tragicznymi skutkami przedawkowań – w takiej formie faktycznie może nie być dostrzegalne w sąsiedztwie. Należy jednak pamiętać, że narkomania to uzależnienie również od innych substancji, które mogą powodować podobne skutki, w tym m.in. różnego rodzaju klejów, farb, lakierów oraz szeroko rozumianych *dopalaczy*. Warto tu wskazać, że 25,6% słyszało o przypadkach narkomanii w otoczeniu sąsiedzkim, natomiast 8,5% zna osobiście osoby i rodziny dotknięte tym problemem.

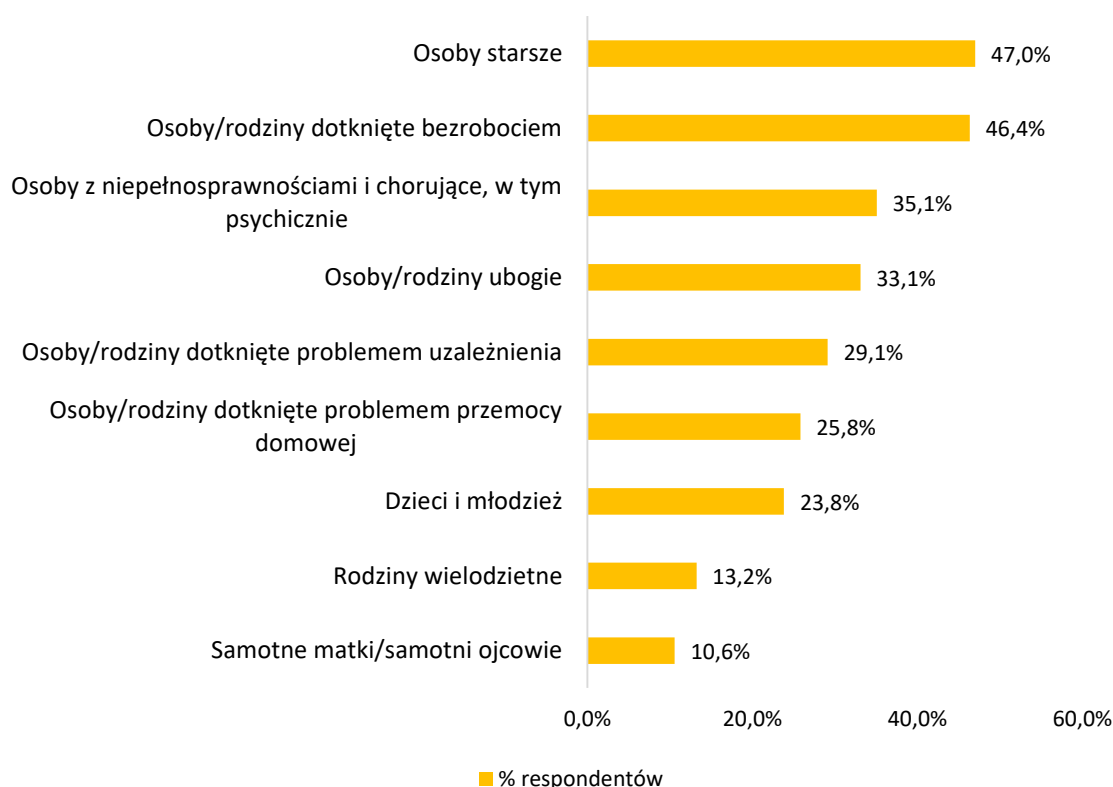
Mieszkańcy, którzy uczestniczyli w spotkaniach bezpośrednich mówili w sposób otwarty o problemach i dysfunkcjach, obecnych w ich społecznościach. Jest to dość nietypowe, szczególnie jeśli zestawimy to spostrzeżenie z wysokim odsetkiem respondentów, którzy nie chcieli wypowiedzieć się na ten temat w anonimowej ankiecie. Świadczy to o wysokim stopniu świadomości uczestników spotkań.

Wśród dostrzegalnych problemów i dysfunkcji mieszkańcy wskazali przede wszystkim nadużywanie alkoholu oraz przemoc. W rodzinach, w których one występują wiążą się niejednokrotnie z niewystarczającymi kompetencjami rodzicielskimi oraz odrzuceniem emocjonalnym dzieci. Często są to problemy dziedziczone, ponadto występuje ryzyko, że kolejne pokolenia w tych rodzinach przyjmą podobny model funkcjonowania.

Respondenci badania ankietowego zostali poproszeni o wskazanie osób i grup społecznych, którym najtrudniej żyje się w gminie Srokowo, czyli takich, które napotykają najwięcej barier w codziennym funkcjonowaniu, w największym stopniu doświadczają skutków występujących problemów społecznych oraz które mają najmniejsze możliwości rozwoju i poprawy swojej sytuacji. W świetle wyników badania wsparcie powinno być kierowane w szczególności do osób starszych (47,0% respondentów), osób i rodzin dotkniętych bezrobociem (46,4%), osób z niepełnosprawnościami i chorujących, w tym psychicznie (35,1%) oraz osób i rodzin ubogich (33,1%). Niewiele mniejszy odsetek respondentów zauważa również trudną sytuację osób i rodzin dotkniętych problemem uzależnienia (29,1%) oraz przemocy w rodzinie (25,8%). W dalszej kolejności wymieniano dzieci i młodzież (23,8%), rodziny wielodzietne (13,2%) oraz samotnych rodziców (10,6%).

Wykres 12. Osoby i grupy wymagające szczególnego wsparcia w gminie Srokowo (n=151)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Potwierdzenie wskazań respondentów badania ankietowego stanowią opinie uczestników spotkań bezpośrednich. W ich świetle, w szczególnie trudnym położeniu znajdują się obecnie osoby w podeszłym wieku, samotne i chorujące, szczególnie zamieszkujące mniejsze miejscowości. Wsparcia wymagają również rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy, a także dzieci i młodzież – ze względu na zagrożenie dysfunkcjami, oraz dziedziczność problemów rodzinnych, a także trudny start w dorosłość.

Problemy i trudności życiowe, których respondenci doświadczają w codziennym funkcjonowaniu swoich rodzin, skupiają się wokół kwestii finansowych i materialnych. Są to bowiem przede wszystkim: niewielkie zarobki, niska emerytura bądź renta (52,3%); brak stałego zatrudnienia (34,4%), brak pieniędzy na bieżące wydatki (26,5%) oraz zadłużenie rodziny poprzez kredyty i pożyczki (18,5%). Ponadto 19,2% respondentów deklaruje, że w rodzinie doświadcza ciężkiej i/lub przewlekłej choroby; 15,2% wskazuje na niepewne szanse edukacyjne dzieci; 11,9% na uzależnienie członka rodziny, a 11,3% na konflikty rodzinne bądź małżeńskie. Mniej niż 10% badanych żyje w rodzinach, w których występuje niepełnosprawność; 8,6% uważa, że mieszka w złych warunkach, a 4,6% doświadcza trudności wychowawczych i konfliktów z dzieckiem. Wielodzietność dotyczy 4,6% respondentów, samotne rodzicielstwo 4,0%, podobnie jak konflikty z prawem członka rodziny. Potwierdza się tu znane powiedzenie, że *nieszczęścia lubią chodzić parami*. W większości przypadków rodziny borykają się bowiem z wieloma nakładającymi się na siebie problemami, z których jedne powodują powstawanie

następnych. Brak problemów i trudności życiowych deklaruje jedynie 10,6% badanych mieszkańców gminy.

Tabela 8. Problemy i trudności życiowe doświadczane przez respondentów i ich rodziny (n=151)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	79	52,3%
Brak stałego zatrudnienia	52	34,4%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	40	26,5%
Ciężka i/lub przewlekła choroba	29	19,2%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	28	18,5%
Niepełne szanse edukacyjne dzieci	23	15,2%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	18	11,9%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	17	11,3%
Niepełnosprawność członka rodziny	15	9,9%
Złe warunki mieszkaniowe	13	8,6%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	7	4,6%
Wielodzietność	7	4,6%
Samotne rodzicielstwo	6	4,0%
Konflikty z prawem członka rodziny	6	4,0%
Długotrwała nieobecność partnera/partnerki związana z pracą podjętą np. za granicą	2	1,3%
Moja rodzina nie doświadcza problemów/trudności życiowych	16	10,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

4.3. Aktywność i integracja społeczna

Zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalnej społeczności może wpływać na poprawę jakości ich życia oraz rozwój całej gminy. Podejście polegające na *braniu spraw w swoje ręce*, sprzyja bowiem rozwojowi poszczególnych miejscowości, a także pomaga kształtować relacje pomiędzy ich mieszkańcami.

Większość respondentów badania ankietowego, bo aż 87,5% deklaruje aktywność społeczną. Przybiera ona różnorodne formy, warto jednak zaznaczyć, że skupia się głównie na najbliższym, sąsiedzkim otoczeniu. Najwięcej *aktywnych* respondentów deklaruje pomoc sąsiedzką (66,2%) oraz dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia (65,4%). Ważne jest to, że aż 57,9% bierze udział w zebraniach wiejskich, które są podstawową formą aktywności dla osób chcących mieć wpływ na to co dzieje się w ich miejscowości czy sołectwie, ale także niejednokrotnie pełnią funkcje informacyjne i edukacyjne. Ponadto, więcej niż jedna trzecia respondentów (33,8%) deklaruje pomoc przy organizacji imprez/wydarzeń lokalnych, co również wykracza poza stosunki sąsiedzkie.

Istotne jest także to, że aż 22,6% *aktywnych* respondentów bierze udział w konsultacjach społecznych; 12,0% angażuje się w wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia, a 11,3% pełni funkcje społeczne jako np. sołtysi bądź radni. W żaden sposób w życie lokalnej społeczności nie angażuje się 12,5% badanych mieszkańców gminy.

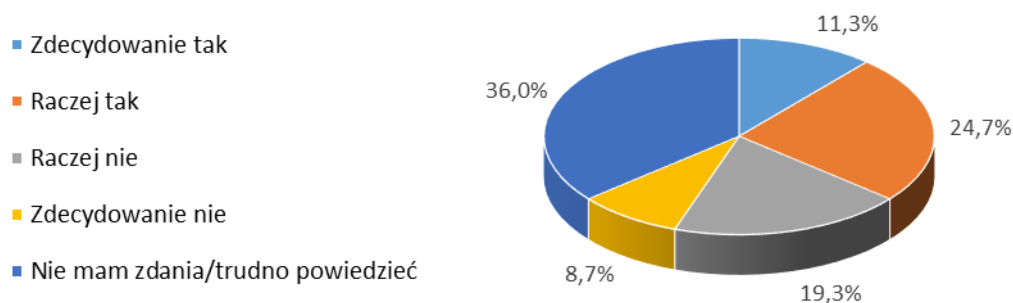
Tabela 9. Formy zaangażowania społecznego respondentów

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów	% <i>aktywnych</i> respondentów
Pomoc sąsiedzka	88	57,9%	66,2%
Dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia	87	57,2%	65,4%
Uczestnictwo w zebraniach wiejskich	77	50,7%	57,9%
Pomoc przy organizacji imprez/wydarzeń lokalnych	45	29,6%	33,8%
Udział w konsultacjach społecznych	30	19,7%	22,6%
Wsparcie rzeczowe inicjatyw społecznych (np. udostępnianie pomieszczeń, sprzętu)	19	12,5%	14,3%
Wsparcie finansowe organizacji i inicjatyw społecznych (np. darowizny)	16	10,5%	12,0%
Wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia	16	10,5%	12,0%
Pełnienie funkcji społecznych (np. sołtys, radny)	15	9,9%	11,3%
W żaden sposób nie angażowałem się w życie społeczności lokalnej	19	12,5%	14,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE. UWAGA: % AKTYWNYCH RESPONDENTÓW LICZONY JEST W ODNIESIENIU DO OSÓB, KTÓRE ZADEKLAROWAŁY PRZYNAJMNIEJ JEDNĄ FORMĘ ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO (N=133).

Wbrew dość dużemu deklarowanemu zaangażowaniu społecznemu, wpływ na sprawy lokalne odczuwa niewiele ponad jedna trzecia respondentów (36,0%), taki sam odsetek badanych nie posiada zdania na ten temat, natomiast brak poczucia wpływu deklaruje 28,0%.

Wykres 13. Czy ma Pan/i poczucie wpływu na sprawy lokalne? (n=150)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Wpływ na sprawy lokalne w niektórych przypadkach respondenci traktują jako tożsamy z zaangażowaniem społecznym, przez co poczucie jego braku związane jest z brakiem czasu na aktywność i zainteresowanie sprawami publicznymi. Wśród innych przyczyn braku poczucia wpływu na sprawy lokalne respondenci wskazywali m.in. brak wiary w to, że zostaną wysłuchani, brak poczucia integracji ze społecznością i słabe więzi międzyludzkie, małe zaangażowanie społeczne, odgórne kształtowanie spraw lokalnych oraz brak porozumienia pomiędzy sołtysiem a mieszkańcami.

Niejako odzwierciedleniem poczucia wpływu na sprawy lokalne jest ocena poziomu integracji społeczności lokalnych dokonana przez respondentów. Mając do wyboru sześć, wskazanych w tabeli, opisów dotyczących integracji i współpracy mieszkańców, ponad trzy czwarte respondentów wybrała opisy o negatywnym zabarwieniu.

Tabela 10. Ocena poziomu integracji społeczności w miejscowościach zamieszkiwanych przez respondentów (n=148)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów)
Więzi pomiędzy mieszkańcami są luźne, społeczność charakteryzuje wysoki poziom obojętności społecznej	14	9,5%
Mieszkańcy w małym stopniu identyfikują się ze społecznością i jej sprawami, brak zaangażowania społecznego mieszkańców	37	25,0%
Występują słabe więzi między mieszkańcami, występują nieliczne przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań	66	44,6%
Występują pozytywne więzi pomiędzy mieszkańcami, podejmowane są wspólne działania w zakresie spraw społecznych	25	16,9%
Występują liczne przejawy samopomocy, społeczność jest zintegrowana, mieszkańcy identyfikują się ze społecznością	4	2,7%
Społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, występują bardzo częste wspólne działania, mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością	2	1,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Najwięcej, bo 44,6% badanych uznało, że w ich miejscowościach występują słabe więzi między mieszkańcami, a przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań są nieliczne; 25,0% uważa, że mieszkańcy w niewielkim stopniu identyfikują się ze sprawami społeczności i nie angażują się w jej życie; natomiast 9,5% wskazuje na luźne więzi pomiędzy mieszkańcami i wysoki poziom obojętności społecznej.

W ramach przychylnych odniesień, największy odsetek badanych (16,9%) uznaje, że więzi pomiędzy mieszkańcami są pozytywne i zauważa wspólne działania w zakresie spraw społecznych. Znacznie mniej osób wskazuje na liczne przejawy samopomocy, zintegrowanie społeczności i identyfikację z nią mieszkańców (2,7%); natomiast najmniej (1,4%) uważa, że społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, wspólne działania są częste, a mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością.

Opinie zebrane podczas spotkań z mieszkańcami wskazują na niewystarczającą aktywność społeczną oraz zróżnicowaną w poszczególnych miejscowościach, aczkolwiek również niewystarczającą integrację lokalnej społeczności. Społeczeństwo gminy starzeje się, co wiąże się z rosnącym odsetkiem osób starszych w strukturze społecznej, których aktywność ograniczana jest różnymi barierami, związanymi m.in. z ograniczeniem sprawności fizycznej oraz poczuciem niewielkiego wpływu na sprawy lokalne. Aktywność młodszych osób może być ograniczana natomiast zaangażowaniem w sprawy rodzinne i zawodowe.

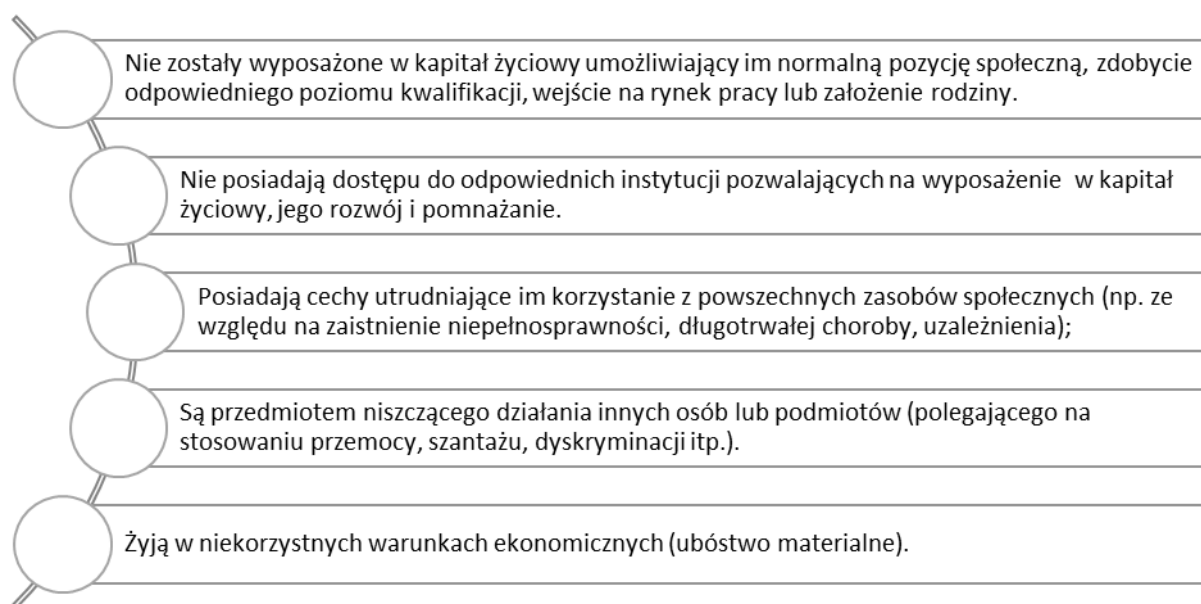
5. Główne założenia realizacyjne Strategii

5.1. Warunki skutecznej realizacji Strategii

Wdrażanie *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Srokowo na lata 2016-2024* odwołuje się do współczesnych zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, stanowiących odpowiedź na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące w świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego, gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, które stymuluje rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej. Nowoczesna, aktywna polityka społeczna (APS) dokonuje redefinicji kwestii socjalnych, uwzględniając pojawienie się nowych ryzyk socjalnych związanych z rozpadem tradycyjnych więzi społecznych, wydłużaniem się życia ludzi, zmianami w organizacji pracy oraz rewolucją teleinformatyczną; wspiera rozwój zawodowy pracowników słabszych i mniej zarabiających, a także promuje rozwiązania służące godzeniu życia rodzinnego z aktywnością zawodową (konceptcja *flexicurity*)¹¹.

Jednym z najważniejszych obecnie pojęć a zarazem wyzwań dla krajowej, regionalnej i lokalnej polityki społecznej jest *wykluczenie społeczne*, dotyczące osoby, rodziny i szersze grupy społeczne, scharakteryzowane poniżej na rysunku¹².

Rysunek 3. Charakterystyczne cechy osób i grup wykluczonych społecznie

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NARODOWEJ STRATEGII INTEGRACJI SPOŁECZNEJ.

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i kumulatywnym, ponieważ jego przejawy (deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego) występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. W świetle *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy*

¹¹ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymsza, Warszawa 2011, s. 30-34.

¹² Źródłem są wyznaczniki definicyjne „wykluczenia społecznego” zawarte w przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23). Definicja ta, pomimo upływu czasu, wydaje się nadal trafna i aktualna.

wymiar aktywnej integracji walka z nim powinna opierać się na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu, a także nowoczesnej ochronie socjalnej, połączonej z szerokim zestawem polityk społecznych – ukierunkowaną edukacją, pomocą społeczną, zdrowiem, mieszkalnictwem, godzeniem życia prywatnego z zawodowym oraz polityk rodzinnych. Ponadto lokalna polityka społeczna powinna uwzględniać również następujące rozwiązania:

- 1) orientację na usługi aktywizujące prowadzące do usamodzielnienia beneficjentów, kosztem świadczeń ostonowych;
- 2) integrację publicznych służb społecznych oraz służb zatrudnienia;
- 3) indywidualizację usług aktywizujących, oznaczającą ich dopasowanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup marginalizowanych i konkretnych jednostek;
- 4) upowszechnianie tzw. trzeciej (środowiskowej) metody pracy socjalnej, czyli aktywizowanie nie tylko jednostek, ale całych społeczności lokalnych i środowisk;
- 5) wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w świadczeniu tychże usług, jednak nie samodzielnie, a we współpracy z administracją publiczną i przy wykorzystaniu środków publicznych;
- 6) powrót do idei łączenia prawa do wsparcia socjalnego z obowiązkiem pracy¹³.

Skuteczna realizacja lokalnej polityki społecznej wymaga ponadto uwzględnienia dwóch istotnych zagadnień. Po pierwsze, wykluczenie społeczne i determinujące je problemy takie jak ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, uzależnienia czy przemoc w rodzinie, a także ich jednostkowe przyczyny i skutki, są zwykle ze sobą ściśle powiązane w taki sposób, że można mówić o *przyczynowo-skutkowym* sprzężeniu zwrotnym. Z tego względu minimalizowanie skali już zaistniałych problemów nie jest podejściem wystarczającym. Działania o charakterze interwencyjnym i terapeutycznym, adresowane do osób i grup doświadczających poważnych trudności w sferze rodzinnej, społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej czy zawodowej, powinny być realizowane równoległe z działaniami adresowanymi do całego społeczeństwa, uprzedzającymi wystąpienie lub nasilenie się problemów społecznych.

Po drugie, człowiek jest wyposażony w wolną wolę, która wyraża się w decydowaniu o sobie oraz postępowaniu zgodnie z własnymi poglądami i przekonaniami, o ile nie narusza praw i wolności innych osób. Dlatego też sama świadomość społeczna na temat szkodliwości pewnych zachowań oraz rozwinięte zasoby lokalne nie są wystarczającymi warunkami skutecznego rozwiązywania problemów społecznych. Odpowiedzią na to wyzwanie są postulaty opisane wyżej, ponieważ faktyczne uczestnictwo mieszkańców w procesie decyzyjnym podnosi ich zaangażowanie i odpowiedzialność za dobro wspólne.

Należy jednak unikać ujemnych następstw tzw. *pomocy narzuconej*, mających często miejsce w sytuacji nakazu instytucjonalnego kierowanego do łamiących normy społeczne osób i grup, które nie są zainteresowane zmianą swojej sytuacji życiowej (nawet jeśli ich położenie jest oceniane jako trudne i wymagające interwencji ze strony instytucji pomocowych)¹⁴. Zmniejszeniu napięcia w relacjach z *trudnymi* klientami mogą służyć innowacyjne metody pracy stosowane przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych i innych specjalistów, które kładą nacisk na odpowiedni proces komunikacji i współpracy sprzyjający poszerzaniu sfery autonomii, odpowiedzialności i kreatywności.

---

¹³ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania...*, s. 31-32.

¹⁴ Zob. więcej: A. Rurka, G. Hardy, C. Defays, *Proszę, nie pomagaj mi! Paradoxs pomocy narzuconej*, tłum. U. Bisek i M. Macińska, Warszawa 2013.

5.2. Wartości i zasady horyzontalne

Realizacja założeń Strategii powinna uwzględniać zasady horyzontalne, wyznaczające akceptowany sposób myślenia, wartościujące metody działania oraz określające ramy, w których realizowana jest gminna polityka społeczna. Mają charakter przekrojowy, co oznacza, że powinny być obecne na wszystkich poziomach wdrażania strategii.

Zasada zrównoważonego rozwoju opiera się na założeniu, że prawo do zaspokojenia potrzeb i aspiracji rozwojowych pokoleń żyjących współcześnie powinno być realizowane bez ograniczania tego prawa dla kolejnych generacji. Oznacza to, że rozwój cywilizacyjny i gospodarczy nie powinien odbywać się kosztem nieodnawialnych zasobów oraz niszczenia środowiska, a proces postępujących zmian powinien zapewniać równowagę pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych. Zrównoważony rozwój wymaga więc traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Zasada równości szans oznacza prawo wszystkich mieszkańców do równego (sprawiedliwego) dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Z równością szans związany jest ściśle zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Jednakże równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie *równościowej* perspektywy, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych (ze względu na wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania itd). Zasada równości szans nakłada zatem obowiązek tworzenia przez władze publiczne warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Orientacja na grupy docelowe i potrzeby oznacza, że działania służące rozwiązywaniu lokalnych problemów powinny być ukierunkowane na potrzeby określonych grup społecznych, w szczególności zagrożonych wykluczeniem, a także na całą społeczność gminy. Ważnym aspektem jest indywidualizacja wsparcia, czyli jego dopasowywanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup i jednostek marginalizowanych. Instytucje działające w sferze polityki społecznej powinny patrzeć na swoich klientów całościowo, uwzględniając ich wartości, emocje, cechy fizyczne i psychiczne, środowisko rodzinne i społeczne itp.

Dobre rządzenie w różnych ujęciach i definicjach tej zasady odnosi się do dwóch kwestii: z jednej strony do funkcjonowania władz politycznych i administracji, a z drugiej – do włączania w procesy decyzyjne organizacji pozarządowych, grup społecznych oraz grup interesów. Urzeczywistnianie tej zasady powinno oznaczać m.in. zapewnienie transparentności działań instytucji rządowych, otwartość administracji na dialog z organizacjami społecznymi oraz nacisk na efektywność realizowanych polityk publicznych, zwłaszcza pod kątem ich celów.

Praktyczne zastosowanie omówionych wyżej reguł oznacza między innymi obowiązek włączania kobiet i mężczyzn oraz różnych grup wiekowych ludności do zespołów zadaniowych i ciał opiniotwórczych; stałą weryfikację, czy realizowane działania nie utrwalają szkodliwych stereotypów oraz barier równości; uwzględnianie rozwiązań przyjaznych środowisku w działaniach podmiotów realizujących Strategię; ocenę, czy wdrażanie Strategii jest efektywne kosztowo; zapewnienie stałego dostępu do informacji publicznej w taki sposób, aby pozyskiwanie informacji przez obywateli nie wiązało się z nadmiernym nakładem czasu i pracy.

6. Wizja i misja

Wizja wyraża pożądany stan przyszłości oraz pozytywny obraz funkcjonowania mieszkańców gminy jako indywidualnych osób, członków rodzin oraz lokalnej społeczności. Misja natomiast daje odpowiedź na pytanie o to, do czego dąży wspólnota samorządowa i wyraża nadrzędny cel jej funkcjonowania.

Nakreślona niżej wizja zawiera ambitne, a jednocześnie uniwersalne założenia, dlatego też jej perspektywa wykracza poza horyzont czasowy Strategii. Ważne jest jednak, że wyraża ona akceptowalny kierunek zmian oraz podstawę do określenia celów strategicznych. W przyszłości może natomiast stanowić dobry punkt wyjścia do ewaluacji oraz aktualizacji założeń dokumentu strategicznego, bez potrzeby przyjmowania zupełnie nowej perspektywy poznawczej.

Z uwagi na wieloaspektowość funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego oraz szeroki zakres tematyczny Strategii, wizja i misja gminy Srokowo odnoszą się tylko do sfery społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania mieszkańców w rodzinach i lokalnej wspólnocie.

WIZJA

Gmina Srokowo stanowi rozwijającą się wspólnotę samorządową, która zapewnia dobre warunki materialne, instytucjonalne i społeczne do życia oraz rozwoju mieszkańców i ich rodzin.

Mieszkańcy gminy są w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, dbają o swoje zdrowie oraz prowadzą aktywny tryb życia bez nałogów. Są zaradni, samodzielni, przedsiębiorczy, aktywni zawodowo i społecznie. Chętnie podejmują inicjatywę. Biorą odpowiedzialność za siebie i własne życie, a także za swoich najbliższych. Posiadają dostateczne warunki materialne do zaspokojenia podstawowych potrzeb swoich i swojej rodziny. Potrafią sobie radzić również w trudnych momentach, a kiedy wymaga tego sytuacja chętnie korzystają ze wsparcia specjalistów. Chcą się rozwijać, kształcić, podejmować nowe wyzwania. Wchodząc na rynek pracy mają kompetencje, które odpowiadają aktualnemu zapotrzebowaniu, doświadczenie oraz cechy indywidualne, dzięki którym są atrakcyjni dla potencjalnych pracodawców. Wykazują wysoką gotowość do podejmowania zatrudnienia lub prowadzenia własnej firmy. Praca zawodowa stanowi dla osób i rodzin nie tylko źródło utrzymania, ale także przestrzeń do kontaktów społecznych i samorealizacji.

Rodziny prawidłowo wypełniają funkcje opiekuńcze i wychowawcze, są zaradne i samodzielne, funkcjonują w dobrych warunkach socjalno-bytowych. Zapewniają swoim członkom odpowiednią opiekę i wychowanie, a także stymulują ich do wszechstronnego rozwoju. Poprawne relacje pomiędzy rodzicami, dziećmi i innymi dorosłymi członkami rodziny oparte są na wzajemnym szacunku, zaufaniu, szczerości i odpowiedzialności, stanowiąc podstawę do pomnażania kapitału życiowego niezbędnego do wypełniania ról społecznych. Świadomie kształtują swoje relacje wewnętrzne oraz kontakty z otoczeniem, wiedzą jak zapobiegać sytuacjom problemowym, a także mają wsparcie w przypadku ich wystąpienia. Młodzież zamieszkująca gminę jest przygotowana do wyzwań dorosłego życia, przede wszystkim do efektywnego pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.

Osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące są aktywnymi uczestnikami życia społecznego, w różnych jego sferach, w tym zawodowej i edukacyjnej. Charakteryzuje je możliwie największa samodzielność, kreatywność, inicjatywa oraz chęć do działania. Czują się potrzebne rodzinie i

społeczeństwu, wykazują inicjatywę, odkrywają oraz realizują swoje pasje. Są wspierane przez lokalną społeczność, której również mogą wiele dać: doświadczenie, pomoc, pomysły, wiedzę i swój czas. Osoby, którym stan zdrowia nie pozwala na podejmowanie aktywności – zwłaszcza ciężko i przewlekłe chorujące, w tym psychicznie – żyją w godnych warunkach i mają zapewnioną należytą opiekę.

Społeczność lokalna jest zintegrowana, świadoma i aktywna. Charakteryzuje ją otwartość na potrzeby członków, szczególnie tych, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji. Mieszkańcy posiadają odpowiednie kompetencje, wiedzę i umiejętności, aby pełnić rolę kreatorów rzeczywistości w swojej miejscowości i gminie. Tworzą grupy nieformalne i organizacje pozarządowe oraz partycypują we władzy na lokalnym szczeblu. Społeczność ma wysokie poczucie bezpieczeństwa, charakteryzuje się niską skalą dysfunkcji takich jak przemoc w rodzinie, uzależnienia czy przestępczość.

MISJA

Gmina Srokowo wspiera mieszkańców w dążeniach do lepszego wypełniania ról rodzinnych i społecznych, poprawy sytuacji materialno-bytowej oraz rozwoju osobistego, poprzez kreowanie korzystnych warunków dla aktywności zawodowej, społecznej, edukacyjnej, zdrowotnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Szczególnie istotna jest aktywna integracja osób doświadczających trudności życiowych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Władze oraz jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy realizują misję w partnerskiej współpracy z przedsiębiorcami, sektorem ekonomii społecznej oraz mieszkańcami.

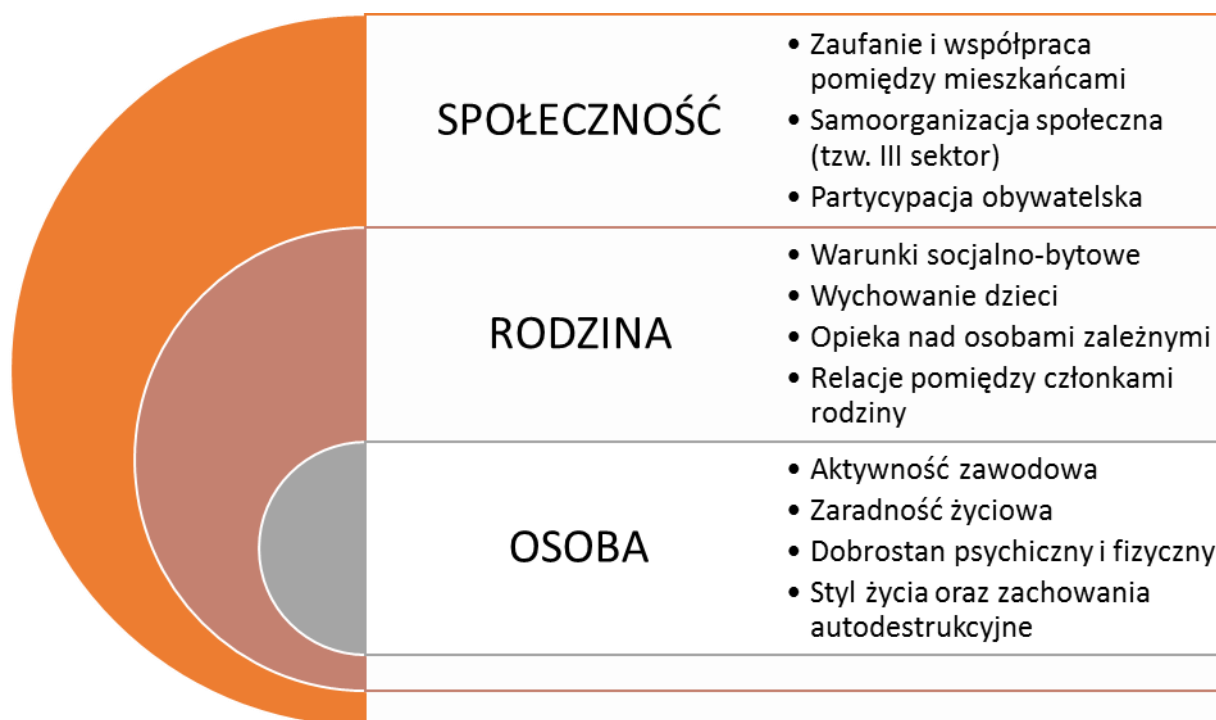

Z tak nakreślonej wizji oraz misji samorządu gminy wynikają cele i kierunki działań, których realizacja przyczyni się do wprowadzenia oczekiwanych zmian w sferze społecznej.

7. Cele i kierunki działań

Część wdrożeniowa *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Srokowo na lata 2016-2024* została usystematyzowana w formie obszarów, w ramach których określono cele strategiczne i szczegółowe. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, w którym funkcjonują osoby, rodziny i lokalna społeczność, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i służą realizacji wizji i misji rozwoju społecznego gminy. W związku z tym, wszystkie należy rozpatrywać łącznie, uwzględniając to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Rysunek 4. Główne obszary zainteresowania gminnej polityki społecznej

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

W ramach każdego obszaru określono katalog proponowanych działań, uwzględniających oddziaływanie na całą społeczność gminy oraz na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim:

- rodziny z dziećmi (w szczególności niepełne i wielodzietne), doświadczające problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz trudności w zapewnieniu odpowiednich warunków socjalno-bytowych, charakteryzujące się biernością zawodową i społeczną, a także dotknięte lub zagrożone dysfunkcjami takimi jak przemoc w rodzinie, uzależnienia, przestępczość;
- dzieci i młodzież bez względu na status społeczny i poziom zamożności ich rodzin, z uwagi na szczególne zagrożenie problemami takimi jak ubóstwo, bezrobocie, brak odpowiednich perspektyw życiowych, uzależnienia (zwłaszcza od alkoholu, dopalaczy, komputera, internetu oraz telefonów komórkowych) i inne zachowania ryzykowne;
- osoby starsze, niepełnosprawne i/lub ciężko, przewlekłe chorujące, zwłaszcza te, które posiadają niewielkie dochody (np. w postaci emerytury lub renty), zaś w swoich środowiskach są osamotnione;

- osoby znajdujące się w sytuacjach skrajnych (pod względem egzystencjalnym), w szczególności z powodu uzależnień, bezdomności, pobytu w zakładzie karnym, zdarzeń losowych¹⁵;
- społeczności poszczególnych wsi czy sołectw, ze względu na niski poziom aktywności i zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne, deficyt wiedzy, umiejętności i postaw w różnych obszarach (np. zdrowie, bezpieczeństwo), a także małą liczbę aktywnych podmiotów ekonomii społecznej w gminie.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu:

- pomocy społecznej,
- rynku pracy,
- edukacji,
- zdrowia,
- mieszkalnictwa,
- bezpieczeństwa publicznego,
- kultury,
- sportu i rekreacji.

Należy podkreślić, iż strategia rozwiązywania problemów społecznych nie jest dokumentem przypisanym tylko i wyłącznie do kompetencji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Srokowie, ale uwzględnia również potencjał i zadania innych lokalnych aktorów instytucjonalnych i społecznych. Jeżeli zatem nie uda się zintegrować działań w wielu różnych obszarach życia w gminie, to nie będzie możliwe skuteczne zrealizowanie celów założonych w Strategii.

Obszar 1. Rozwój kapitału ludzkiego

Kapitał ludzki stanowi synergię zasobów: kompetencji, zdrowia oraz energii do działania, którymi dysponują poszczególni mieszkańcy oraz cała wspólnota gminna. Kompetencje to nic innego jak wiedza, umiejętności i postawy wyróżniające człowieka na płaszczyźnie zawodowej, społecznej oraz rodzinnej. Z kolei zdrowie to stan fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu (dobrego samopoczucia) osoby, a nie tylko całkowity brak choroby czy niepełnosprawności. Pojęcie to łączy w sobie kilka ważnych kwestii:

- a) prawidłowe funkcjonowanie organizmu, jego układów i narządów (zdrowie fizyczne);
- b) zdolność do rozpoznawania emocji, wyrażania ich w odpowiedni sposób, umiejętność radzenia sobie ze stresem, lękiem, depresją czy agresją (zdrowie emocjonalne);
- c) zdolność do logicznego, jasnego myślenia (zdrowie umysłowe);
- d) zdolność do nawiązywania, podtrzymywania i rozwijania prawidłowych relacji z innymi ludźmi (zdrowie społeczne).

Wymienione wyżej aspekty sprzyjają wypełnianiu różnorodnych ról życiowych, efektywnemu działaniu, realizacji codziennych zadań, a także podejmowaniu nowych wyzwań przez mieszkańców – bez względu na płeć, wiek, poziom sprawności organizmu czy status ekonomiczny. Z tego powodu rozwój kapitału ludzkiego jest jednym z głównych warunków poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie Srokowo.

---

¹⁵ Analizując statystyki należy stwierdzić, iż nie są to sytuacje częste, niemniej ze względu na ich szczególny charakter, służby społeczne powinny być przygotowane do ich diagnozowania i rozwiązywania, a także do przeciwdziałania ich wystąpieniu.

Cel strategiczny 1.	
Wzmacnianie zdolności mieszkańców gminy do efektywnego funkcjonowania na rynku pracy oraz w społeczeństwie.	
Cele szczegółowe:	
1.1.	Pobudzanie aktywności zawodowej oraz rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie gminy.
1.2.	Rozwijanie kompetencji sprzyjających samodzielności oraz zaradności życiowej.
1.3.	Stymulowanie postaw i zachowań umożliwiających utrzymanie jak najdłużej zdrowia oraz sprawności.
1.4.	Przeciwdziałanie występowaniu skrajnych sytuacji bytowych oraz zachowań autodestrukcyjnych.

Kierunki działań:

1. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi instytucjami rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, m.in. poprzez:
  - udostępnianie informacji o wolnych miejscach pracy,
  - doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy,
  - szkolenia i kursy zawodowe,
  - uzupełnienie lub podniesienie poziomu wykształcenia formalnego,
  - staże, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne,
  - dotacje dla osób zakładających działalność gospodarczą.
2. Utworzenie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej realizującego kompleksowy program reintegracji społeczno-zawodowej, służący rozwijaniu kompetencji niezbędnych do samodzielnego świadczenia pracy oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy oraz zamieszkania.
3. Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej, w szczególności o spółdzielczości socjalnej oraz o miejscowościach tematycznych, jako działalności ukierunkowanej na cele społeczne: aktywizację zawodową osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy oraz dostarczanie usług użyteczności publicznej.
4. Promowanie możliwości uzyskania wsparcia merytorycznego (szkolenia, doradztwo, opiekun biznesowy) i finansowego (dotacje, wsparcie pomostowe) przez osoby oraz grupy inicjatywne planujące prowadzić przedsiębiorstwo społeczne (np. w formie spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia).
5. Zagospodarowanie (adaptacja) budynku po byłej szkole w Jegławkach na potrzeby aktywizacji zawodowej i integracji społeczności lokalnej, w tym z wykorzystaniem instrumentów ekonomii społecznej.
6. Wspieranie mieszkańców gminy w zakresie nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i finansowych, realizowane w szczególności poprzez pracę socjalną oraz spotkania ze specjalistami.
7. Rozwój usług opieki nad dziećmi do 5 roku życia w różnych formach (np. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie, punkty przedszkolne), ułatwiających godzenie obowiązków

- zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych, zwłaszcza przez kobiety mające trudności z powrotem lub wejściem na rynek pracy w związku z urodzeniem i wychowywaniem dziecka.
8. Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, konkursów, wycieczek, obozów edukacyjnych, projektów wymiany międzynarodowej, akcji wolontariatu itp., służących rozwijaniu wśród dzieci i młodzieży ważnych kompetencji oraz odpowiednich postaw¹⁶.
  9. Rozwój różnorodnych form aktywizacji i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych (np. klub seniora, dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy), stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność poprzez zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania, wyjazdy kulturalne, wycieczki, zajęcia sportowo-rekreacyjne oraz wizyty studyjne.
  10. Wdrażanie programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych (w szczególności cyberuzależnień), innych zachowań ryzykownych oraz przemocy w szkołach.
  11. Podejmowanie oddziaływań wobec osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, mających na celu motywowanie ich do podjęcia terapii lub udziału w programach wspierających dalsze zdrowienie i pozostanie w abstynencji.
  12. Promocja wśród mieszkańców zdrowego i aktywnego stylu życia bez nałogów poprzez m.in. włączanie tematyki zdrowia do programów imprez lokalnych, publikację w mediach, organizację spotkań ze specjalistami (np. z lekarzami, dietetykiem), a także ułatwianie dostępu do badań profilaktycznych.

Okres realizacji działań: 2016-2024 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Srokowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminne placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Srokowie, sołectwa;
- Powiatowy Urząd Pracy w Kętrzynie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kętrzynie, powiatowe placówki oświatowe, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kętrzynie, powiatowe instytucje kultury, Komenda Powiatowa Policji, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna;
- niepubliczne instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu,
- Związek Stowarzyszeń Na Rzecz Rozwoju Gmin Północnego Obszaru Wielkich Jezior Mazurskich (LGD9);
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej/Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej w Kętrzynie, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej;
- banki i inne instytucje finansowe;
- zakłady opieki zdrowotnej, media lokalne.

---

¹⁶ Edukacja dzieci i młodzieży powinna być zorientowana przede wszystkim na kształcenie kompetencji kluczowych, pobudzanie kreatywności, kooperacji i przedsiębiorczości, a także rozwój umiejętności osobistych, społecznych i obywatelskich.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba mieszkańców gminy, w podziale na kobiety i mężczyzn, zarejestrowanych jako osoby bezrobotne (wg stanu na koniec roku), z uwzględnieniem osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz według ustalonych profili pomocy (*źródło danych: PUP*).
- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia (*GOPS*).
- Liczba podmiotów gospodarczych mających siedzibę na terenie gminy, w tym jednoosobowej działalności gospodarczej, spółdzielni socjalnej oraz organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą (*GUS, KRS*).
- Liczba nowoutworzonych podmiotów ekonomii społecznej.
- Liczba mieszkańców gminy, którzy ukończyli różne formy aktywizacji zawodowej oraz podjęli zatrudnienie lub działalność na własny rachunek, w tym w ramach ekonomii społecznej (*PUP, GOPS, OWES/IPS, operatorzy dotacji*).
- Liczba zorganizowanych wydarzeń (np. szkoleń, spotkań informacyjnych) promujących ekonomię społeczną na terenie gminy (*UG, GOPS, OWES/IPS*).
- Liczba działających na terenie gminy form opieki i wychowania dzieci do 5 roku życia oraz liczba dzieci korzystających (*placówki prowadzące*).
- Liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej na zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, (*placówki oświatowe, instytucje kultury i inne podmioty prowadzące zajęcia*).
- Liczba działających na terenie gminy podmiotów zapewniających pomoc i wsparcie osobom starszym oraz niepełnosprawnym; liczba osób korzystających z ich usług (*podmioty prowadzące placówki*).
- Liczba wydarzeń z zakresu edukacji prozdrowotnej, promujących zdrowy, aktywny styl życia bez nałogów (*podmioty prowadzące, media lokalne*).
- Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych, liczba ich uczestników (*placówki prowadzące*).
- Liczba osób, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy motywacyjne.
- Liczba wniosków GKRPA do sądu rejonowego w sprawie postanowienia o przymusowym leczeniu odwykowym.
- Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które podjęły leczenie (*ośrodki terapii*).

Obszar 2. Poprawa funkcjonowania rodzin

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupę społeczną, na której opiera się funkcjonowanie społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia szereg funkcji, m.in. opiekuńczą, wychowawczą, materialno-ekonomiczną oraz emocjonalno-ekspresyjną.

Źródłem wykluczenia społecznego rodzin są bariery i trudności, które ujemnie wpływają na jej funkcjonowanie, m.in.: niedobór kompetencji rodzicielskich, niezaradność życiowa rodziców, bezrobocie, ubóstwo materialne, rozpad więzi rodzinnych, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, uzależnienia, przemoc wobec członków rodziny, a także negatywne wzorce płynące z otoczenia. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach

życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania zarówno danej rodziny jak i poszczególnych jej członków.

Z wyżej wymienionych powodów istotne jest wzmacnianie kompetencji członków rodzin, sprzyjających prawidłowemu wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz kształtowaniu pozytywnych relacji w rodzinach, przeciwdziałanie sytuacjom trudnym i kryzysom, a także ustawiczne doskonalenie systemu wsparcia oraz specjalistycznej pomocy udzielanej rodzinom doświadczającym problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji.

Cel strategiczny 2.	
Wzmacnianie zdolności rodzin do poprawnego wypełniania podstawowych zadań, zwłaszcza w sferze opieki oraz wychowania dzieci.	
Cele szczegółowe:	
2.1.	Wzrost kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie wychowania dzieci oraz opieki nad osobami niesamodzielnymi (starszymi, przewlekle chorymi, niepełnosprawnymi).
2.2.	Wzmacnianie pozytywnych relacji oraz poczucia stabilności i bezpieczeństwa w rodzinach.
2.3.	Poprawa dostępu osób i rodzin, w szczególności doświadczających dysfunkcji i problemów opiekuńczo-wychowawczych, do specjalistycznej pomocy.
2.4.	Zmniejszanie częstości występowania sytuacji trudnych, w tym przemocy domowej i kryzysów.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja na terenie gminy akcji społecznych (w tym poprzez udział w kampaniach ogólnopolskich i regionalnych) oraz różnorodnych form edukacji służących podnoszeniu świadomości rodzicielskiej, nabywaniu kompetencji związanych z pełnieniem ról rodzinnych oraz opieką nad osobami o ograniczonej samodzielności (np. zajęcia w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, spotkania ze specjalistami, broszury informacyjne).
- 2) Inicjowanie współpracy placówek oświatowych z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół w kierunku większego włączenia ich w życie społeczności szkolnej oraz pedagogizacji rodziców (np. w zakresie ich roli wychowawczej, potrzeb psychicznych dziecka, znaczenia wspólnego spędzania czasu, stosowania kar i pochwał oraz świadomości zagrożeń dla rozwoju dzieci).
- 3) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych, szczepień ochronnych, odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy.
- 4) Wczesna diagnoza środowisk rodzinnych pod kątem zagrożenia dysfunkcjami, obejmująca interdyscyplinarne procesy służące rozpoznaniu problemów oraz zaplanowaniu adekwatnych działań zaradczych.
- 5) Zapewnienie wsparcia dla rodzin doświadczającym trudności w sprawach socjalno-bytowych i/lub wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym dla rodzin opiekujących się osobą niesamodzielną (z powodu podeszłego wieku, niepełnosprawności lub ciężkiej, przewlekłej choroby), poprzez organizację:

- pracy socjalnej;
  - asystentury rodzinnej;
  - pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy;
  - grup samopomocowych;
  - placówek wsparcia dziennego dla rodzin, działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej.
- 6) Organizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dla osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy ze strony innych, a są jej pozbawione (np. ze względu na samotność albo wtedy, gdy rodzina i krewni wspólnie nie zamieszkują nie mogą takiej pomocy zapewnić).
  - 7) Umożliwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (np. prawnego, psychologicznego, pedagogicznego) oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych (bez względu na posiadany dochód), w tym doświadczających przemocy domowej oraz uzależnień.
  - 8) Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby uzależnione i ich rodziny, a także przez sprawców i ofiary przemocy w rodzinie, za pośrednictwem np. mediów, materiałów drukowanych, spotkań ze specjalistami.
  - 9) Udzielanie rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej pomocy finansowej i rzeczowej, w tym w formie dożywiania dzieci uczęszczających do szkół.
  - 10) Inicjowanie programów na rzecz zwiększania dostępu rodzin do mieszkań dobrej jakości, w tym mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych, a także prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością.
  - 11) Współpraca GOPS z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej oraz działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.
  - 12) Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy, np. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, Konferencji Grupy Rodzinnej, coachingu rodzinnego, mediacji, jak również rozwiązań zapobiegających wypaleniu zawodowemu pracowników służb społecznych takich jak pomoc psychologiczna, superwizja.

Okres realizacji działań: 2016-2024 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Srokowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminny zespół interdyscyplinarny, gminne placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Srokowie, sołectwa;
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kętrzynie, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kętrzynie, Komenda Powiatowa Policji, powiatowe instytucje kultury;
- parafie, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej;
- zakłady opieki zdrowotnej;
- media lokalne.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności (*źródło danych: GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem pracownika socjalnego (*GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny (*GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy; grup samopomocowych; placówek wsparcia dziennego dla rodzin; poradnictwa specjalistycznego (*GOPS*).
- Liczba osób, które uczestniczyły w zajęciach „Szkoly dla rodziców i wychowawców” lub podobnych formach edukacji.
- Liczba dzieci z terenu gminy umieszczonych w pieczy zastępczej (*GOPS, PCPR*).
- Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej (*GOPS, PCPR*).
- Liczba mieszkań komunalnych oraz lokali socjalnych będących w zasobie gminy (*urząd gminy*).
- Liczba osób oczekujących na mieszkanie komunalne lub lokal socjalny.
- Liczba mieszkań chronionych prowadzonych przez samorząd lub podmioty niepubliczne np. organizacje pożytku publicznego (*podmioty prowadzące*).
- Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) w miejscu zamieszkania (*GOPS*).
- Liczba przeprowadzonych przez policję interwencji domowych, w tym liczba interwencji, w trakcie których stwierdzono przemoc w rodzinie (*KPP w Kętrzynie*).
- Liczba założonych Niebieskich Kart przekazanych do rozpatrzenia przez zespół interdyscyplinarny (*GZI*).

Obszar 3. Rozwój kapitału społecznego

Spółeczność lokalna stanowiona jest przez trzy główne aspekty: 1) terytorialny, wyrażający się w położeniu geograficznym; 2) społeczny, na który składają się więzi pomiędzy członkami oraz 3) psychiczny, obejmujący przede wszystkim tożsamość mieszkańców. Jest to przestrzeń aktywności ludzi, dzięki której mogą rozwijać się, mieć udział w podejmowaniu decyzji ważnych dla wspólnoty, a także rozwiązywać problemy dotyczące ich miejscowości, sołectwa lub całej gminy. O tym, na ile społeczność jest w stanie uczestniczyć w kształtowaniu jakości życia, decyduje poziom kapitału społecznego, czyli wzajemnego zaufania, umiejętności i gotowości do współdziałania, a także funkcjonowania sieci powiązań (grup nieformalnych i organizacji) ukierunkowanych na dobro wspólne, a nie tylko interes prywatny pojedynczych osób.

Zważywszy na to, że wysoko rozwinięty kapitał ludzki nie jest wystarczający do tego, aby cała wspólnota samorządowa funkcjonowała efektywnie, jednym z kluczowych obszarów strategii powinny być działania na rzecz pobudzania oddolnej aktywności oraz dbałości mieszkańców o otoczenie, wzmacnianie zaufania i gotowości do współpracy, a także kreowania warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej.

Cel strategiczny 3.	
Kreowanie rozwoju aktywnej, świadomej i zaangażowanej wspólnoty lokalnej.	
Cele szczegółowe:	
3.1.	Zwiększenie świadomości społecznej w różnych dziedzinach życia.
3.2.	Rozwój oddolnej aktywności na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
3.3.	Tworzenie przestrzeni aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.
3.4.	Kształtowanie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej.

Kierunki działań:

1. Rozwój i modernizacja obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności, w tym w szczególności świetlic wiejskich jako miejsc, wokół których może organizować się społeczność lokalna.
2. Realizacja programów edukacyjnych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych w zakresie ochrony środowiska i dbałości o otoczenie życia, bezpieczeństwa publicznego, a także wiedzy prawnej, obywatelskiej i ekonomicznej.
3. Organizacja uroczystości i imprez kultywujących lokalne tradycje oraz zwyczaje z okazji świąt narodowych, religijnych, ważnych rocznic i innych okazji, w sposób uwzględniający zaangażowanie młodzieży, dorosłych oraz osób starszych w planowanie i realizację tych wydarzeń.
4. Organizowanie społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, a także wspieranie liderów społecznych, grup nieformalnych oraz zorganizowanych aktywności mieszkańców (np. działalności stowarzyszeń, klubów seniora, kół gospodyń wiejskich).
5. Realizacja akcji i imprez lokalnych służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych, chorych i niepełnosprawnych wśród społeczeństwa, służących kształtowaniu odpowiednich zachowań i stylu życia.
6. Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących i innych grup potrzebujących wsparcia, a także zaangażowanie tych osób w inicjatywy lokalne.
7. Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie służąca poprawie dostępności usług społecznych oraz zaangażowaniu obywateli w rozwój lokalny.
8. Wykorzystywanie różnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami (spotkania otwarte, debaty, warsztaty obywatelskie, badania ankietowe) przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób fizycznych i organizacji pozarządowych.
9. Tworzenie zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd gminy, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców – w szczególności młodzież i osoby starsze (np. w formie młodzieżowej rady gminy, gminnej rady seniorów).

10. Uwzględnianie w działaniach samorządu potrzeby znoszenia przestrzennych barier dostępu, w szczególności poprzez organizowanie wydarzeń i projektów w różnych lokalizacjach (jak najbliżej miejsca zamieszkania uczestników) lub z zapewnieniem możliwości dojazdu (zwłaszcza dla osób starszych oraz niepełnosprawnych).

Okres realizacji działań: 2016-2024 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Srokowie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminny zespół interdyscyplinarny, gminne placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Srokowie, sołectwa;
- Komenda Powiatowa Policji w Kętrzynie, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Ochotnicza Straż Pożarna w Srokowie i Jegławkach, straż graniczna;
- Związek Stowarzyszeń Na Rzecz Rozwoju Gmin Północnego Obszaru Wielkich Jezior Mazurskich (LGD9);
- organizacje pozarządowe i kościelne, podmioty ekonomii społecznej;
- media lokalne.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba nowoutworzonych lub zmodernizowanych obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności (*urząd gminy*).
- Liczba aktywnych organizacji pozarządowych mających siedzibę na terenie gminy.
- Liczba działających grup nieformalnych (np. klub seniora, KGW).
- Wartość środków finansowych z budżetu gminy przekazanych na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie; liczba zrealizowanych zadań (*urząd gminy*).
- Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych – ze wskazaniem form oraz liczby ich uczestników (*jednostki organizacyjne gminy*).
- Liczba nowoutworzonych oraz działających zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym; liczba osób wchodzących w ich skład, w tym liczba członków reprezentujących sektor obywatelski i przedsiębiorców (*urząd gminy*).
- Liczba zrealizowanych inicjatyw na rzecz integracji osób starszych, chorych, niepełnosprawnych i innych grup potrzebujących wsparcia (*podmioty realizujące*).

Zaproponowane we wszystkich trzech obszarach kierunki działań strategicznych nie zostały uporządkowane w sposób hierarchiczny (posiadają zbliżoną wagę). Ponadto mają one w dużej mierze charakter ciągły i wieloetapowy, a ich realizacja będzie odbywać się w pełnym horyzoncie czasowym Strategii. W związku z tym odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu.

Zadania strategiczne będą wdrażane w zależności od aktualnych możliwości organizacyjnych i finansowych gminy i jej partnerów, w sposób uwzględniający zdiagnozowane konkretne potrzeby mieszkańców. Należy również pamiętać, że zaproponowane działania nie stanowią katalogu zamkniętego, co oznacza, że jeżeli w toku realizacji pojawią się inne pomysły bądź zmienią się uwarunkowania (np. prawne, organizacyjne), powinny zostać wzięte pod uwagę również nowe opcje i możliwości realizacji celów określonych w Strategii.

8. Zarządzanie realizacją Strategii

8.1. Ramy formalno-prawne

W świetle ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych gminy Srokowo, Powiatu Kętrzyńskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które są już skutecznie wdrażane. Jest tu jednak także sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców.

Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Srokowo – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Srokowie. Do zadań GOPS będą należały w szczególności:

- czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów strategii w postaci rocznych lub kilkuletnich programów wpisujących się w sferę pomocy i integracji społecznej;
- czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom i instytucjom współpracującym oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia Strategii, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom gminy oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie Strategii oraz aktualizacji dokumentu.

Zakłada się jednak, że GOPS nie będzie działał w pojedynkę, tylko otrzyma wsparcie **Zespołu roboczego ds. wdrażania i monitoringu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych**. Organ ten zostanie powołany zarządzeniem Wójta Gminy Srokowo jako ciało o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym¹⁷. Do zadań Zespołu zadaniowego będzie należało podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania Strategii, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym Strategią;
- 2) udział w opracowywaniu gminnych programów pomocy społecznej i innych dokumentów służących realizacji Strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrożenia poszczególnych priorytetów;
- 5) przedkładanie wniosków i rekomendacji adresowanych do władz gminy oraz lokalnych partnerów.

---

¹⁷ Organ ten może zostać utworzony jako kontynuacja *Zespołu roboczego do opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2024*, powołanego Zarządzeniem nr 66/16 Wójta Gminy Srokowo z dnia 2 sierpnia 2016 roku. Zaleca się jednak, aby jego skład został rozszerzony.

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądaných zmian.

8.2. Podstawowe założenia monitoringu

Monitoring stanowi proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych, służący odpowiedzi na pytania o to, co, kiedy i jak zostało zrealizowane, dzięki któremu można uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem, w dwóch zasadniczych obszarach:

- 1) rzeczowym (merytorycznym) – dotyczącym postępu realizacji działań pod względem osiągniętych efektów oraz terminowości wykonania;
- 2) finansowym – obejmującym zarządzanie środkami, przede wszystkim pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring realizacji *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Srokowo na lata 2016-2024* będzie prowadzony nie rzadziej niż w okresach dwuletnich (za każde dwa zakończone lata kalendarzowe jej wdrażania). Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych rezultatów i celów. Ich katalog został przedstawiony w ramach obszarów realizacji Strategii. Ma on charakter otwarty. Jeżeli w procesie monitoringu zostanie zidentyfikowana potrzeba zmiany jego zakresu, możliwe jest wprowadzenie zmian i uzupełnień bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile będą one służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmie Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Srokowie.

Wskaźniki odnoszą się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii. Monitoringowi mogą podlegać również wskaźniki kontekstowe, pokazujące ogólną sytuację społeczną gminy Srokowo, mające charakter komplementarny wobec wskaźników realizacji działań. Ich analiza pozwoli spojrzeć na proces realizacji Strategii w odniesieniu do sytuacji w gminie.

Raporty z monitoringu powinny zawierać w szczególności:

- opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania Strategii;
- ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii;
- ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy;
- prezentację obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania, a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym;
- wnioski i rekomendacje.

Zaleca się, aby raporty z monitoringu były opracowywane do końca czerwca roku następującego po okresie sprawozdawczym, a następnie przedkładane Wójtowi i Radzie Gminy.

8.3. Źródła finansowania

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Srokowo na lata 2016-2024* będzie wymagała odpowiednich zasobów finansowych. Jednym z podstawowych źródeł finansowania będzie budżet gminy, w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Kętrzyńskiego,

Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Środki na realizację zadań będą pochodzić również z budżetu państwa (subwencje ogólne, dotacje celowe), Funduszy Europejskich, a także ze źródeł prywatnych. Katalog podstawowych źródeł finansowania został przedstawiony poniżej:

- 1) Budżet gminy,
- 2) Budżet państwa – subwencje ogólne, dotacje, programy rządowe i programy ministerstw, w tym m.in.:
  - Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
  - Gminne programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego,
  - Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH,
  - Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej
  - Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020,
  - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020,
  - Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.
- 3) Fundusze Europejskie
  - Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, w szczególności osie priorytetowe 10) Regionalny rynek pracy i 11) Włączenie społeczne.
  - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.
- 4) Środki prywatne:
  - Fundacje (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU, Fundacja Orange, Fundacja Aviva),
  - środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego,
  - darowizny,
  - zbiórki publiczne,
  - środki od sponsorów.

Wskazane wyżej źródła pozyskania środków na realizację zadań zaplanowanych w Strategii są dostępne dla różnych podmiotów, w tym jednostek samorządu terytorialnego czy organizacji pozarządowych. Nieodzowna będzie więc współpraca i generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.